

R I I G I K O G U

2. istungjärk. **Protokoll nr. 29 (11).**

1921. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Redaktsiooni komisjoni ettepanek kinnitada „Seaduse wabriku ja käsitööstuse seaduse (S. K. XI. k. 2. j. 1913. a. wäljaanne) IV — VI peatükkide (leiduste, kaubamärkide, mustrite ja mudelite kaitseadused) ja maksuseaduse (S. K. V. k. 1904. a. wäljaanne) § 368 muutmise kohta“ redaktsioon. — 3. Seadus ilma loata wiinapõletamise ja wiinaning piiritusmüügi kohta — III lugemisel. — 4. Riigikogu kodukord — III lugemisel. — 5. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja kindlaksmääramine.

Riigikogu koosolek 26. aprillil 1921. a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 80 Riigikogu liiget. Koosolekut juhatab abiesimees K. Wirma, pärast esimees O. Strandman.

Sekretääri kohal sekretäär A. Tupits, wahepeal abisekretäär J. Bergman.

Koosolek algab kell 5.05 min. p. l.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja K. Wirma:

Päewakord on rahwasaadikutele kätte saadud. Kas tehakse mingisuguseid ettepanekuid päewakorra täiendamise ehk muutmise asjus?

Rkl. A. Bachman (rhw.): Töökaitse komisjoni poolt on laiali laotatud seaduseelnõu põllutöölise tööaja ja palgatingimiste kohta 1921/22 põllutööaasta peale. Töökaitse komisjon on selle seaduseelnõu wälja töötanud ja peab seda väga rutuliseks, nagu seaduseelnõu lõpus olewas põhjenduses on tähendatud. Praegu on Riigikogus arutusel „Põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadus“, mille arutamine pikemat aega kestab, ja selle peale vaatamata, et Riigikogu 3 koosolekut nädalas peab, kipub nimetatud seaduse arutamine pikale wenima ning tema lõpulik wastuwõtmine ei tule nii pea. Käesolewa aasta kohta on töökaitse komisjon kiires korras seaduseelnõu wälja töötanud, mis reguleeriks vähemalt põllutöölise palku ja tööaega selle aasta kohta. Seda arwesse wõttes, teen töökaitse komisjoni nimel ettepaneku — tänast päewakorda täiendada seaduseelnõuga „Põllutöölise tööaja ja palgatingimiste kohta 1921/22 põllutööaasta peale“. Peale selle teen ettepaneku seda seadust arutusele wõtta II. päewakorra-punkti järele ehk, kui see ettepanek läbi ei lähe, siis 3. ja 4. punkti wahel; nii siis kas 3. wõi 4. päewakorra-punktina.

Juhataja K. Wirma: Töökaitse komisjoni poolt on ettepanek tehtud

päewakorda täiendada „seaduseelnõuga põllutöölise tööaja ja palgatingimiste kohta 1921/22 põllutööaasta peale“. Sõnasõowijaid ei ole. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Mõned üksikud hääled on wastu. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Siis on weel ettepanek tehtud seda seaduseelnõu asetada 3. päewakorra-punktiks ja kui see wastuwõetaw ei ole, siis 4-ks. Ma panen need ettepanekud selles järjekorras hääletamisele, nagu nad sisse on tulnud. Kes on selle poolt, et seda seaduseelnõu arutusele wõtta 3. päewakorra-punktina, palun käed üles tõsta. Kes selle wastu? Enamus on selle ettepaneku wastu. Ma panen teise ettepaneku hääletamisele. Palun neid, kes selle poolt on, et seda 4. päewakorra-punktiks wõtta, käed üles tõsta. Kes selle wastu? Mõned üksikud on wastu. Sellega on otsustatud seda eelnõu wõtta 4. päewakorra-punktiks. Ettepanekuid enam ei tehta, siis on päewakord kindlaks määratud.

2. Seaduse wabriku ja käsitööst. sead. Redakts. kom. aruandja K. Ast: (S. K. XI. k. 2. j. 1913 a. w.) IV—VI peatükkide (leiduste, kaubam., mustrite ja mudelite kaitseadused) jnc. redakts. kinnitam.

Teataja“ korrektor. Ma tahtsin tähelpanu selle peale juhtida, et siin on wigane tekst ettepoole mahutatud ja parandatud tekst selle järele. Tähelpanu juhin selle peale, et seda oleks pidanud wastuoksaks tegema; igatahes täna ma palun Riigikogu liikmeid, parandusi jälgides, silmas pidada, et see wastuoksaks on. § 2-ses on järgmised parandused nimetada: rida 1-ne: nendes §§-des ettetulewate nimetuste — p. o. nimetatud §§-des ettetulewate sõnade; samas §-is rida 9-sas — nende läbi

sünnitatud asemele tuleks: nendest moodustatud; sealsamas: sõnad asemele nimetused.

Rkl. W. Ernits (sd.): Ma panen ette sõna „ettetulewate“ asemele panna „esinewate“.

Kom. aruandja K. Ast: Ühinen rkl. W. Ernits'i ettepanekuga.

Juhataja K. Wirma: Selle ettepanekuga on kom. aruandja ühinenud. Sõna enam ei soowita — siis ma panen need parandused hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on need parandused wastu wõetud.

Kom. aruandja K. Ast: § 8-s sõna „selle“ asemele wõtta „tema“.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse parandused wastu.)

Kom. aruandja K. Ast: § 9-das rida 6 ja 7 — ütelse „wõiwad esimehe poolt komitee istungitele kutsutud saada“ asemel soowitab komisjon lugeda: „wõib esimees komitee istungitele kutsuda“. Samas § -s rida 9-as on sõna „läbiarutamine“ — komisjon paneb ette wõtta selle asemele „arutamine“.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse parandused wastu.)

Kom. aruandja K. Ast: § 11 3 reas on öeldud nii: „antakse wälja patendi nõutaja soowi järele kunni 15 aasta peale“. Selle asemele paneb komisjon ette öelda: „Antakse patendi nõutaja soowil kunni 15-eks aastaks“.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse parandused wastu.)

Kom. aruandja K. Ast: § 14-mas 4 reas tuleb sõna „ehk“ asemele „wõi“ wõtta.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse parandused wastu.)

Kom. aruandja K. Ast: § 14-da 19 reas sõna „peale“ asemele panna „arwates“; sealsamas rida 21 — wälja jätta sõna „selle“; siis rida 22 — sõnade „mitte rohkem kui 4 kuud“ asemel öelda „aga mitte rohkem 4-st kuust“; sealsamas rida 24 ja 25 kanda sõna „kolme kuu jooksul“ sõnade „pärast arwates“ järele; sealsamas rida 27 — „ehk“ asemel wõtta sõna „wõi“; samas paragr. teisel leheküljel 4 rida sõna „üle“ asemele — wõtta „kohta“.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse parandused wastu.)

Kom. aruandja K. Ast: § 15-da 3 reas on öeldud „ärämakstud“ peaks olema „tasutud“; sealsamas 5-das reas — „korralduse põhjal“ asemel paneb komis-

jon ette öelda — „korraldusel“; sealsamas 12-das reas sõnade „peab teostatud saama“ asemele soowitab komisjon panna — „tuleb teostada“; sealsamas punkt 6-es redigeerida järgmiselt: „etteteatamise, et walitsus selle eest ei wastuta, kas leidus patendi nõutaja omandus, kasulik, tõesti uus ja õieti ja täpipealselt kirjeldatud“.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse parandused wastu.)

Kom. aruandja K. Ast: § 18 rida 6 „teha“ asemele wõtta „tegema“; sealsamas rida 9 ja 10 „tunnistatud saada“ asemele „tunnistada“.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse parandused wastu.)

Kom. aruandja K. Ast: § 19, teine lõige redigeerida järgmiselt: „Patendi andmise peale vaatamata jääb teistel isikutel, kui ka ametkonna esitajatel õigus patenteeritud leiduse omandusõiguse wastu kohtu teel waielda, kas selle terwikus wõi osades, kui ka patendi enese õige wäljandmise wastu (§§ 71, 72 ja 75) ja nõuda, et patent tühjaks tunnistataks.“

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse komisjoni redaktsioon wastu.)

Kom. aruandja K. Ast: § 23 rida 3 soowitab komisjon sõna „sisse anda“ asemel wõtta „tõsta“; jutt on nimelt kaebuse tõstmisest kohtu ees.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse parandused wastu.)

Kom. aruandja K. Ast: Redaktsiooni komisjon paneb ette redigeerida § 25-s see lause, mis algab sõnadega „Kaubamärgi kinnitamine“ järgmiselt: „Kaubamärgi kinnitamise nõutamine tuleb esitada patendiametis, kas isiklikult ehk woliniku läbi ühes kaubamärgi kirjeldusega, klišheega, kujutustega 10 eksemplaaris ja renteikwiitungiga 300 marga sissemaksu kohta nõutamise läbiwaatamise kulude katmiseks.“ Seletuseks oleks öelda, et endine redaktsioon on wäga konarline ja raske.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse komisjoni ettepanek wastu.)

Kom. aruandja K. Ast: § 28 rida 9, 11, 12, 13 ja 14 igal pool „ehk“ asemel wõtta sõna „wõi“.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse parandused wastu.)

Kom. aruandja K. Ast: § 29 rida 4 kustutada maha sõna „sel“, seal seisab nimelt: „sel juhtumisel“; sealsamas rida 9 „sisse anda“ asemel wõtta sõna „tõsta“

ja 10 reas sõna „üle“ asemele võtta „kohta“.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse parandused vastu)

Kom. aruandja K. Ast: § 32 rida 2 ja 7 sõna „ehk“ asemele võtta „wõi“.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse parandus vastu.)

Kom. aruandja K. Ast: § 34 rida 2 „maksetakse ära“ asemel võtta „tasutakse“; sealsamas rida 9 „summad“ asemel võtta „raha“.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse parandused vastu)

Kom. aruandja K. Ast: Peale selle on komisjon tarviliseks arvanud esialgses redaktsioonis leiduva sõna „ülesleitud“ asemele panna „leitud“, wiimané on komisjoni arwates eestipärasem ja õigem. Teiseks on komisjon tarviliseks arvanud sõna „sisse andma“, kus jutt on paberite ning tunnistuste sisseandmisest, asemel võtta sõna „esitama“, näituseks esitada tunnistust, nõutamiskirja jne.

Juhataja K. Wirma: Sõnasooijaid ei ole. Panen parandused hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda; sellega on see ettepanek vastu võetud. Sellega on kõik selle seaduse kohta käiwad parandused vastu võetud.

Rkl. A. Palwadre (sd.): Ma panen ette tunnistada, et käesolew seadus kuulub oma iseloomu poolest seaduste hulka, mis põhiseaduse § 34 põhjal rahwahäälendamisele wõiwad tulla.

Juhataja K. Wirma: Rhs. A. Palwadre poolt on ettepanek tehtud tunnistada, et see seadus põhiseaduse § 34 põhjal wõib kuuluda rahwahäälendamisele. Sõnasooijaid ei ole. Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek vastu võetud. — Selle järele palun ma rahwasaadikuid teatada, kas nõutakse selle seaduse wäljakuulutamata jätmist põhiseaduse § 30 korras, kahe kuu wältusel. Keegi seda nõudmist ei awalda. Sellega konstateerin, et keegi ei nõua selle seaduse wäljakuulutamise seismapanemist põhiseaduse § 30-da põhjal.

3. Sead. ilma loata wiinapõlet. ja wiina- ning piiritusmüügi kohta. Üleüldise kom. aruandja A. Jõeäär: Seaduse pealkiri: „Seadus ilma loata wiinapõletamise ja wiina- ning piiritusmüügi kohta.“

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse seaduse pealkiri ühelhäälél vastu.)

Kom. aruandja A. Jõeäär: § 1. Wabariigi walitsuse poolt ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal 12. aprillil 1920 a. wastuwõetud seadus ilma loata wiinapõletamise ja põletiswiina ning piiritusega kauplemise kohta („R. T.“ nr. 63/64 — 1920 a.) ühes täiendusega 4. septembrist 1920 a. („R. T.“ nr. 145/146 — 1920 a.) kaotab oma maksuse.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 1 vastu.)

Kom. aruandja A. Jõeäär: § 2. Salawiinapõletajate ja wiina- ning piiritusega kauplejate wastutuse ja karistawuse kohta pannakse maksma määrused, mis sisaldawad aktsiisiseaduse §§ 1058—1154 (Sead. kogu V köide 1913 a. wäljaanne) ühes 10. juuli 1915 a. seaduse I—VI, VIII, IX, XI ja XII jaos ettenähtud muudatustega. (Wal. sead. ja korr. kogu nr. 204 — 1915 a. § 1604).

Märkus 1: Rahatrahwid, mis aktsiisiseaduse järele otsekohe (ilma wahendita) teatawa summana on määratud, kõrgendatakse 10. aprilli 1920 a. seaduse põhjal („R. T.“ nr. 55/56 — 1920 a.) 20-ne kordseks, kuna kõik need rahatrahwid, millele suurus teatawatest asjaoludest, nagu patendimaksust, aktsiisimaksust, walmistõtatud piirituse hulgast jne. ärarippuwaks on tehtud, nimetatud kõrgenduse alla ei käi.

Märkus 2: Rahatrahwidest, mis selle seaduse § 2 põhjal mõistetakse, läheb üks weerand karskustöö toetamiseks Eesti karskusseltside kesктоimkonna kaudu, teine weerand spordipüüete toetamiseks spordi kesклиidu kaudu, kuna ülejäänud pool järgmiselt ära jagatakse: ühe kolmandiku saab süüteo ülesandja omale, ühe kolmandiku saab ametnik, kes süüteo kordasaatja kinni wõttis ja üks kolmandik läheb karskussihilise haridustöö toetamiseks politseiteenijate keskel Eesti karskusseltside kesктоimkonna kaudu.

Kui ametnik, kes süüteo kordasaatja kinni wõttis, ühtlasi ise ka süüteo üles leidis, saab ta omale ka esimese kolmandiku, mis ülesleidjale oli määratud.

Karskusseltside kesктоimkonnale ja spordi kesклиidule minewad summad maksetakse wälja riigi rentei kaudu.

Rkl. T. Kalbus (tõer.): Mina teen ettepaneku selle paragr. teist märkust, mis

kõneleb trahwisummade jaotamisest karskusseltsidele jne. välja jätta. Motiivid said juba teisel lugemisel ette kantud nende poolt, kes selle märkuse vastu olid, sellepärast ei hakka ma neid enam kordama.

Juhataja K. Wirma: Enam sõnasoovijaid ei ole. Kas kom. aruandja soovib sõna? Ei soovi. Rhs. T. Kalbuse poolt on ettepanek tehtud selle paragr. teist märkust välja jätta. Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Mul on raske otsustada; sellepärast palun uuesti hääletada. (Hääletatakse. Sekretäär loeb hääli.) See ettepanek on saanud poolt 19, ja vastu — 17 häält. Sellega on see ettepanek vastu võetud. Panen nüüd selle paragr. hääletamisele ilma teise märkusega. (Hääletatakse.) Vastu on üksikud hääled. Sellega on see paragr. vastu võetud.

Kom. aruandja A. Jõeäär: § 3. 12. aprilli 1920 a. seaduse nr. 185 § 6. tähendatud iseäralised komisjonid lõpetavad oma tegewuse ja saadavad kõik lõpetatud ja lõpetamata asjad kohalikkudele rahukogudele edasi.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 3 vastu.)

Kom. aruandja A. Jõeäär: § 4. Lõpetamata asjadele antakse rahukogu poolt seaduslik käik alluuse järele harilikus kohtukorras.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 4 vastu.)

Kom. aruandja A. Jõeäär: § 5. Käesolev seadus on maksev ka nende lõpetamata süüteo asjade kohta, mis enne selle väljakuulutamist olid korda saadetud, kui karistus uue seaduse järele endistest raskem ei ole.

Juhataja K. Wirma: Sõnasoovijaid ei ole. Panen selle paragr. hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on see § 5 vastu võetud. — Kolmanda lugemise lõpul tuleb terve seadus korruga hääletamisele. Palun neid, kes selle seaduse vastuvõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes on vastu? Vastu ei ole keegi. See seadus on sellega vastu võetud.

(Juhatama hakkab esimees O. Strandman.)

4. Riigikogu Kodukorra kom. kodukord. aruandja J. Seljamaa: Seaduse pealkiri: „Riigikogu kodukord“.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse seaduse pealkiri ühelhäälel vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 1. Riigikogu Juhatusse kuuluvad: esimees, esimene ja teine abiesimees, sekretäär ja selle esimene ja teine abi.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 1 ühelhäälel vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: Juhin rahvasaadikute tähelepanu selle peale, et § 2-se II lõikes on välja jäänud sõna: „siis“. Paragrahv teine kõlab selle järele järgmiselt: Juhatus liikmed valitakse kinnisel hääletamisel. Walituks tunnistatakse, kes on saanud üle poole kõigi Riigikogu liigete häältest. Kui kandidaat ei saa käesoleva paragrahvi 1. lõike nõutud enamust, siis võetakse ette teistkordne walimine, kusjuures walituks loetakse see kandidaat, kes on saanud liht häälteenamuse. Kui walimisel üksikud kandidaadid on saanud ühepalju hääli, otsustatakse küsimus liisuga.

Rkl. J. Allikso (kom.): Panen ette paragrahw 2. sõnade: „kinnisel hääletamisel“ asemele: „lahtisel hääletamisel“. Paragrahw 2. algus oleks parandatult järgmine: „Juhatus liikmed valitakse lahtisel hääletamisel.“

Rkl. T. Kalbus (töer.): Teen ettepaneku paragrahw 2. vastu võtta selles redaktsioonis, mis kodukorra komisjon 2. lugemisel ette pani. Need motiivid, mis seda redaktsiooni toetavad, on komisjoni aruandja poolt juba 2. lugemisel ette kantud, nii et neid korrata ei pruugi. Ettepanek on järgmine: „Juhatus liikmed valitakse kinnisel hääletamisel. Walituks tunnistatakse, kes on saanud üle poole kõigi Riigikogu liigete häältest. Kui kandidaat ei saa nõutud enamust, võetakse ette teistkordne walimine, kusjuures walituks loetakse see kandidaat, kes on saanud koosolekul wiibivate Riigikogu liigete häälteenamuse. Jäeb ka teistkordne walimine tagajärjetaks, siis võetakse ette kolmaskordne walimine ja walituks tunnistatakse see, kes on saanud koosolijate võrdlewa häälteenamuse. Kui kolmaskordsel walimisel üksikud kandidaadid on saanud ühepalju hääli, otsustatakse küsimus liisuga.“

Rkl. K. Wirma (sd.): Mina waidlen selle paranduse vastu, sellepärast et 2. lugemisel on vastu võetud paragrahw 35. kus lähemalt on tähendatud kord, kuidas

koosolijaid loetakse. Lõpuks lepitakse paragrahvi 82. puhul kokku, et absoluutse enamuse korral pidi hääli loetama räämatu järele. Kui meie selle paragrahvi sellele kujul vastu võtaksime, nagu hra Kalbus on ette pannud, siis peaksime järjekindlad olema ja kõiki teisi paragrahve hakkama selles suhtes ümber tegema. Ja tegelikult — mis selle kõigega kätte saadakse, selle kolmekordse hääletamisega? Mitte midagi rohkem ei saa kätte, kui liht hääleteenamusega kätte saadakse, nii et mitte midagi iseäralikku kätte ei saa. Esiteks oli esimese astme hääletamine nii kui nii sarnane, et seal juba selgub, kui palju ettepanemise kandidaat üldse hääli saab; ja kui ta siis tarvilikku enamust ei saa, siis võivad rühmad endi vahel läbi rääkida, ja järgmisel hääletamisel tuleks asi uuesti otsustamisele lihtsa hääleteenamuse läbi; võrdlewat hääleteenamust ei ole vaja, sest siis peaks siia juure uue paragrahvi tegema. Kui kandidaat liht hääleteenamust ei saa, siis ei ole ta valitud, sest liht hääleteenamuse peab ta kindlasti saama, sest ei võiju ometi soovida, et Riigikogu Juhatus niiviisi valitud saaks, et poolt on vähem hääli, kui vastu. Ma ütlen, kui teised on erapooletud, üks hääletab vastu ning kaks hääletavad poolt, siis on see ka enamust; olgu ta teoreetiliselt kuidas ta on, aga kui 0 on vastu ja üks hääletab poolt — see on äärmine võimalus — alla selle enam kuidagi olla ei või, kuid ka see on enamust. Minu arvates teeb kolmekordne aste selle paragrahvi ilma asjata keeruliseks.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Rkl. J. Allikso ettepanekuga mina ühineda ei saa; motiivid on juba II lugemisel ette toodud, ja ma ei hakka neid enam kordama. § 2. võeti sel kujul, nagu ta rääkis. Kalbus ette kandis, kodukorra kom. poolt vastu, ja kui mina ei eksi, võeti selle kokkuseadmisel Soome maapäeva kodukord eeskujuks. Kuid II lugemisel võeti selle paragrahvi puhul rkl. Wirma parandus hääletamisel vastu ja need motiivid, mis kodukorra komisjonil selle paranduse vastu võtmise puhul olid, kandsin ma II lugemisel ette; sellepärast ei saa ma selle parandusega ühineda.

Juhataja O. Strandman: Kõige pealt panem ma hääletamisele rkl. Allikso ettepaneku: § 2. esimeses reas sõnade „kinnisel“ asemel lugeda „lahtisel“ hääletamisel. (Hääletatakse.) Enamus on vastu; sellega on see ettepanek tagasi lükatud.

Siis panem ma rkl. Kalbuse ettepaneku hääletamisele; see on samane redaktsioon, missugusel kujul see paragrahvi kodukorra kom. poolt Riigikogule sai sisse antud. Kas soovitakse selle redaktsiooni ettelu gemist? (Hüüded: Palume?) See paragrahvi kom. redaktsioonis niiviisi:

„Juhatus liikmed valitakse kinnisel hääletamisel. Valituks tunnistatakse, kes on saanud üle poole kõigi Riigikogu liigete häälest.“

Kui kandidaat ei saa nõutud enamust, võetakse ette teistkordne valimine, kusjuures walituks loetakse see kandidaat, kes on saanud koosoleku! wübiwate rkl. hääleteenamuse. Jääb ka teistkordne valimine tagajärjetaks, siis võetakse ette kolmaskordne valimine, ja walituks tunnistatakse see, kes on saanud koosolijate wördlewa hääleteenamuse.

Kui kolmaskordsel walimisel üksikud kandidaadid on saanud ühepalju hääli, otsustatakse küsimus liisuga.“

Kes on hra Kalbuse ettepaneku poolt, palun käed üles tõsta. Kes on vastu? Raske on otsustada, kas poolt wõi vastu rohkem hääli on; palun hääled ära lugeda. (Hääletatakse uuesti. Sekretäär loeb hääli.) Rkl. T. Kalbuse ettepanek on saanud 16 häält poolt ja 20 vastu; sellega on ta tagasi lükatud. Nüüd panem ma selle paragrahvi sel kujul hääletamisele, nagu ta Riigikogu poolt II lugemisel on vastu võetud. (Hääletatakse.) Vastu on mõned üksikud hääled; sellega on § 2. vastu võetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 3. Riigikogu kirjawahetus ja kantselei käib juhatuses wõimkonda.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 3 ühelhäälel vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 4. Juhatus peab omi koosolekuid tarbe järele nii Riigikogu istungjärgude ajal kui ka nende waheaegil. Koosolek on otsuswõimuline, kui vähemalt pooled liikmed koos on, nende seas esimees wõi tema asetäitja abiesimees.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 4 ühelhäälel vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 5. Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwaalgatamise õiguse seaduse § 8 p. 2 põhjal nõuab Riigikogu Juhatus asutustelt, kelle peale nimetatud seaduse § 17 põhjal

on pandud hääleõigusliste kodanikkude nimekirjade korrastamine, teateid, kas hääleõiguslike kodanikkude nimekirjad on kokku seatud, seaduslikkudel tähtaegadel parandatud ja täiendatud ja missugused kaebtused nimekirjade kohta on sisse antud.

Administratiivkohtusse sisseantud kaebtuste puhul nimekirjade korrastamise asjus (Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwaalgatamise õiguse seaduse § 21) on Riigikogu Juhatusel administratiivkohtu korra §§ 11, 16 ja 29 ettenähtud walweasutuse õigused.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 5 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: II peatükk. Riigikogu rühmad. § 6. Rühmaks loetakse iga Riigikogu liigete koonduks, mis on saanud walimistel ühenimeliste walimisnimekirjade põhjal vähemalt kolm kohta.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 6 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 7. Rühm peab vähemalt 6 liiget suur olema, kui ta Riigikogus tekib.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 7 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 8. Uueks rühmaks ühinemisest peab Riigikogu Juhatusel kirjalikult teatatama, rühma nimetust ja liikmeid ära tähendades.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 8 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 9. Rühmad on kohustatud oma eestseisuse (büroo) kokkuseadest kirjalikult Riigikogu Juhatusel teatama.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 9 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: III peatükk. Riigikogu wanematekogu. § 10. Wanematekogusse kuuluvad Riigikogu Juhatus ja rühmade esitajad.*

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 10 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 11. Wanematekogus on rühmad esitatatud proportsionaalselt Riigikogu koosseisule, jagajaks wõttes arwu 8 ja arwates alla 8-liikmelistele rühmadele igale ühele ühe esitaja.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 11 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 12. Wanematekogu ülesanne on lahendada igasuguseid küsimusi, mis Riigikogu tegewusse ehk ülesannetesse puutuwad, ja täita Riigikogu otsuse järele tema peale pandud kohuseid.

Isiklikult teeksin mina siin kaks redaktionilist parandust. Teises reas sõnade „tegewusse ehk ülesannetesse“ asemele wõtta „tegewusse wõi ülesannetesse“ ja kolmandas reas „Riigikogu otsuse järele“ asemele wõtta „Riigikogu otsusel.“

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 12 kom. aruandja poolt tehtud parandustega wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 13. Wanematekogu koosolekud kutsuvad kokku ja juhatab Riigikogu esimees wõi tema asetäitja abiesimees.

Tarbe järele kutsuvad Riigikogu Juhatus wanematekogu kokku ka Riigikogu istungjärkude waheaegil.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 13 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 14. Wanematekogu koosolekud on otsuswõimulised, kui kõigile rühmade esitajatele koosolekust on teatatud ja vähemalt pooled liikmed koos wõi kõik rühmad esitatud.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 14 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 15. Kõigil Riigikogu liigetel on õigus wanematekogu koosolekutest sõnaõigusega osa wõtta.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 15 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 16. Rühmad on kohustatud teatama Riigikogu Juhatusel, kes on nende poolt määratud esitajateks wanematekokku ja wiimaste asetäitjateks.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 16 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 17. Wanematekogu liigetel on õigus juhatusel koosolekutest sõnaõigusega osa wõtta.

Rkl. J. Wanja (kom.): Panen ette seda paragr. järgmiselt wastu wõtta: „Kõigil Riigikogu liigetel on õigus juhatusel koosolekutest sõnaõigusega osa wõtta.“ Põhjendused on samad, mida ma teisel lugemisel ette kandsin.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Selle parandusega ei wõi ma ühineda, samadel motiividel, mis ma teisel lugemisel ette kandsin.

Juhataja O. Strandman: Panen kõige pealt rks. J. Wanja ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on vastu; seega on see parandus tagasi lükatud. Panen § 17 hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu on kaks häält; seega on § 17 vastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: IV peatükk. Riigikogu komisjonid. § 18. Riigikogu walib oma liigete hulgast alaliseid ja erikomisjonid esitiste ja seaduseelnõude arutamiseks.

Riigikogu wastawa otsuse põhjal, eraldi iga komisjoni kohta, töötawad Riigikogu komisjonid ka Riigikogu istungjärkude waheaegil.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 18 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 19. Riigikogu liikmed wõiwad kõigi komisjonide koosolekutest sõnaõigusega osa wõtta, kui koosolek ei ole kinniseks kuulutatud. Kinniseks wõib komisjoni koosolekut kuulutada ainult siis, kui selle poolt on vähemalt pool komisjoni seaduslikust koosseisust.

Rkl. K. Wirma (sd.): Ma teen selle paragr. juure sellesama paranduse, mis ma II lugemisel tegin, nimelt § 19 lõpp algades sõnadega „kui koosolek ei ole“ jne. wälja jätta, niiviisi, et see paragr. jääks samasuguseks, kui ta meie Asutawa Kogu kodukorras oli, nimelt: „Riigikogu liikmed wõiwad kõigi komisjonide koosolekutest sõnaõigusega osa wõtta“. Teen selle paranduse nendelsamadel motiividel, mis teisel lugemisel.

Kom. aruandja J. Seljamaa: II lugemisel tähendasin mina ära, misparast komisjon leidis tarwilikuks seda paragr. siese wõtta ettelõetud kujul ja sellepärast ei saa mina komisjoni enamuse nimel rkl. K. Wirma parandusega ühineda.

Juhataja O. Strandman: Panen herra Wirma paranduse hääletamisele. (Hääletatakse. Sekretäär loeb hääli.) See parandus on 31 häälega 25 vastu tagasi lükatud.) Panen § 19 komisjoni poolt ettekantud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) See paragr. on häälteenamusega vastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 20. Komisjonil on õigus walitsuse esitajaid kutsuda komisjoni koosolekuile Riigikogu sekretariaadi kaudu. Niisama on ka walitsusel õigus nõuda teateid komisjoni koosolekutest, kuhu ta oma esitajaid tahab saata.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 20 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 21. Kui seaduseelnõu sisseandja Riigikogu liige ei ole selle komisjoni liige, kuhu eelnõu antakse, siis on temal õigus nõuda teateid, millal tema poolt sisseantud eelnõu tuleb komisjonis arutusele.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 21 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 22. Kui Riigikogu otsustab esitise wõi seaduseelnõu komisjoni anda, siis määrab ta sellekohase komisjoni. Komisjon arutab esitist wõi seaduseelnõu ühes parandustega kunni asja lõpetamiseni Riigikogus.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 22 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 23. Riigikogu wõib komisjonile kohuseks teha esitist wõi seaduseelnõu teatud tähtaja jooksul läbi waadata.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 23 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 24. Kui Riigikogu komisjoni kokkukutsujat ei ole määranud, siis kutsub selle kokku Riigikogu esimees wõi abiesimees.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 24 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 25. Üksikute komisjonide sisemise asjaajamise korra ja juhatuse kokkuseade määrab komisjon ise, juhatuse kokkuseadest Riigikogu Juhatusele kirjalikult teatades.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 25 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: Enne, kui ma § 26 ette kannan, luban ma teatada, et ma isiklikult järgmise redaksioonilise paranduse selle paragr. juure teen, nimelt kolmanda sõna „ehk“ asemel „ja“ wõtta, nii oleks § 26 järgmine: „Komisjonide asjaajajaid ja tarwilisi palgalisi tööhõudusid komisjonidesse palkab ja wabastab ametist Riigikogu Juhatuse wastawa komisjoni ettepanekul, kokku leppides

palgatawate isikute kohta komisjoni juhatusega."

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 26 ühes kom. aruandja redakts. parandusega wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 27. Kui komisjon kolmel korral järjestikku kokku ei tule, siis paneb kokkukutsuja Riigikogule ette komisjoni liikmeid uuesti walida.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 27 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 28. Riigikogu komisjoni koosolekud on otsuwõimulised, kui koos on vähemalt üks kolmandik liigetest, kuid mitte vähem, kui kolm liiget, nende hulgas komisjoni esimees wõi tema asetäitja.

Juhataja O. Strandman: Rkl. Tupits'i poolt on ettepanek tehtud seda paragr. järgmisel kujul wastu wõtta: § 28. „Riigikogu komisjoni koosolekul on otsuwõimulised, kui koos on vähemalt pooled liigetest, nende hulgas komisjoni esimees wõi tema asetäitja."

Kom. aruandja J. Seljamaa: Teisel lugemisel seletasin ma juba, et ma komisjoni nimel selle parandusega ei saa ühineda sellepärast, et see takistab komisjoni tööd. Mitmed Riigikogu liikmed ei ole mitte ühes, waid mitmes komisjonis tegewad ja komisjonide koosolekud peetakse ühel ajal.

Juhataja O. Strandman: Ma panen rkl. herra Tupits'i paranduse kõige pealt hääletamisele ja palun neid, kes selle paranduse wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Nähtaw enamuse on selle paranduse wastu. Sellega on ta tagasi lükatud. Nüüd panen ma § 28 nii hääletamisele, nagu tema II lugemisel sai wastu wõetud. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Sellega on § 28 wastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 29. Riigikogu komisjoni otsused tehakse liht häälteenamusega. Häälte poolteks jagunemisel pannakse mõlemad arwamised Riigikogule ette. Üksiku komisjoni liikme isearwamine pannakse Riigikogule ühes komisjoni aruandega ette, kui liige seda nõuab ja selle isearwamise kirjalikult komisjonile annab.

Ma teen § 29 kohta isiklikult 2 parandust. Teises reas olewa sõna asemel „panakse" wõtta „esitatakse". Niisamasu-

guse paranduse teen ma ka teises lauses, see on, sõna asemel „panakse" wõtta sõna „esitatakse". See paragr. kõlab siis järgmiselt: Riigikogu komisjoni otsused tehakse liht häälteenamusega. Häälte poolteks jagunemisel esitatakse mõlemad arwamised Riigikogule. Üksiku komisjoni liikme isearwamine esitatakse Riigikogule ühes komisjoni aruandega, kui liige seda nõuab ja selle isearwamise kirjalikult komisjonile annab.

Juhataja O. Strandman: Kas nõutakse herra J. Seljamaa redaktsiooni-liste paranduste erilist hääletamist? Et seda nõudmist ei ole, siis panen ma selle paragr. ühes muudatustega, mis komisjoni aruandja on teinud, hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 29 wastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 30. Riigikogu komisjonide koosolekute kohta kirjutatakse protokollid, kus ära tähendatakse koosoleku aeg, koosolijate nimed, arutamisel olnud asjad ja wastuwõetud otsused.

Märkus: Komisjonide juhatused on kohustatud Riigikogu Juhatusesele ja wastawatele rühmadele koosolekutelt olnud ja koosolekutelt puudunud liigete nimed iga kuu algul eelmise kuu kohta teatama.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 30 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 31. Iga esitise wõi seaduseelnõu kohta, mis komisjoni antud, peab wiimane Riigikogule peale suusõnalise aruande kirjaliku ettepaneku tegema Riigikogu otsuse eelnõu kujul ühes põhjendawa seletuskirjaga.

Kui komisjon iseäralist aruandjat ei ole walinud, siis on komisjoni esimees aruandjaks.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 31 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 32. Riigikogu komisjoni koosolekute protokollid ühes asjasse puutuwate materjalidega antakse asja lõpetamisel Riigikogu Juhatusesele edasi.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 32 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 33. Erikomisjoni tegewus loetakse lõppenuks silmapilgust, kus Riigikogu erikomisjoni poolt tehtud ettepaneku eelnõu on lõpulikult ära otsustanud.

Rkl. K. Wirma (sd.): See paragr. niisugusel kujul, nagu ta praegu on, tehti rhs. J. Tõnisson'i poolt selleks, et temaga selgust muretseda ja et tema niisuguses keeles kirjutatud oleks, et temast igaüks aru saaks. Kui teda siin nüüd lugema hakata, siis paistab temas palju raskusi ja arusaamatusi silma. Näituseks sõnad „ettepaneku eelnõu“, s. t. siis, et on olemas ettepanek ja eelnõu. See paragr. on niiwiisi teatud wastolus eelmiste paragrahwidega, näit. § 22, kus on öeldud: komisjon arutab esitist wõi seaduseelnõu ühes parandustega kunni asja lõpetamiseni Riigikogus. Selle paragr. järele aga wõib nüüd niisugune seisukoht tulla, et see komisjon enne kui ta asja lõpetab, teeb mingisuguse ettepaneku Riigikogule. Siin on küll öeldud „ettepaneku eelnõu“, see tähendab, et sellega oleks siis asi komisjonis lõpulikult ära otsustatud, aga temal wõib weel palju ettepanekuid teha olla. Järjekult tuleks komisjoni uuesti asutada, et poolelijäänud tööd lõpetada. Sellega wõib küll väga kawalat teed tarwitada, kuid see paragr. on iseenesest täitsa selgusetu ja minu arwates oli see redaktsioon palju selgem, mis komisjoni poolt ette pandi ja mis II lugemisel sellepärast wälja kukkus, et rhs. J. Tõnisson'i parandus wastu wõeti. Mina teen ettepaneku, et käesolew paragr. saaks komisjoni redaktsioonis wastu wõetud rhs. J. Tõnisson'i redaktsiooni asemel.

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Rhs. K. Wirma tõi siin ette motiivid, et käesolew paragr. niisugusel kujul mitte ei kõlba, nagu ta siin ette kantud ja põhjendas seda sellega, et wõib juhtuda, et wastaw erikomisjon annab oma poolt wäljatöötatud ettepaneku (siin on küll ettepaneku eelnõust jutt ja, minu arwates, tuleks õieti parandus teha, et „eelnõu“ saaks wälja jäetud, sest pole mingisugust wahet ettepaneku ja ettepaneku eelnõu wahel) Riigikogule ära, — Riigikogu ei ole weel küsimust ära otsustanud, tahab asja wast uuesti komisjoni anda, kuid komisjon on juba oma tegewuse eelnõu äraandmisega lõpetanud. Minu arwates, sellest paragr. niisugust järeldust teha ei saa, sest siin on väga selgesti öeldud, et erikomisjon lõpetab oma tegewuse sellest silmapilgust, kus Riigikogu komisjoni poolt tehtud ettepaneku on lõpulikult ära otsustanud. Tähendab, kunni lõpuliku otsustamiseni wõib Riigikogu alati asja uuesti komisjoni anda. Minu arwates, lõpeb komisjoni tegewus sellest ajast

peale, kus ta oma ülesande on täitnud ja eriti Riigikogu otsust siin tarwis ei oleks. Minu arwates, oleks see paragr. soowitaw sel kujul wastu wõtta, nagu ta Riigikogu poolt II lugemisel wastu wõeti parandusega sõnade „ettepaneku eelnõu“ asemel wõtta sõna „ettepanek“ ja „eelnõu“ wälja jätta.

Rkl. K. Wirma (sd.): Ma ei tea, kuidas juhataja selle paranduse peale waatab, mis II lugemisel mitte pole tehtud, aga igatahes näib lugu minu meelest niisugune olewat, et teatawasti wõib komisjon, kellele on eriülesandeks tehtud, eelnõu wõi ettepanekuga tulla siia Riigikogu ette ja see ettepanek otsustatakse ära. Kuid komisjoni töö ei tarwitse sellega sugugi lõppenud olla. Komisjon oma töö jaoks wõib Riigikogule ettepaneku teha ja kui see on otsustatud wastu wõtta, on komisjon ära lõpetatud, aga komisjoni töö ei ole weel lõppenud. Mis jääb siis Riigikogul teha? Siis tuleb uus otsus teha, et see komisjon töötab edasi, just selle paragr. järele. Mis räägib see redaktsioon, mis komisjoni poolt on ette pandud? See räägib sellest, et komisjoni töö on täielikult lõpetatud, kui komisjon ise esitisega tuleb Riigikogu ette komisjoni lõpetamise asjus ja alles peale wastawa otsuse loetakse komisjon lõpetatuks. Nii et ühel kui ka teisel juhtumisel tuleb teatawaid otsuseid teha. Kui teie arwate, et see seda wiisi ei ole, siis on see teie asi, mina aga arwan, et seda wiisi wõib tulla ja sellepärast on ikkagi komisjoni ettepanek palju selgem ja kindlam. Kui teie aga arwate, et see mõni õnnetus oleks, et teie paari kuu pärast tulete ja teete wormilise otsuse mandaatkomisjoni lõpetamise asjus, mille tegewus ammu juba lõppenud, siis ütlen, et siin mingit õnnetust ei ole, waid see on korralik asjaajamine.

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Herra Wirma seletus oleks siis õige, kui tõesti niisugune olukord wõiks olla, et üks komisjon on eri-ülesande kallale asunud, mis temale Riigikogu poolt ei ole ülesandeks tehtud, kuid minu arwates ei saa sarnast seisukorda olla, kus komisjon endale uued ülesanded peale wõtab, mida Riigikogu temale mitte peale ei ole pannud. Seda ei tohi mitte olla, et ükski komisjon rohkem ülesandeid enda peale wõtab ehk oma wõimkonda laiendab; tema tegewus on piiratud ainult nende aladega, mis Riigikogu temale kätte on annud. Arwan, et see on põhjendaw alus, mille pärast herra Wirma ettepanekut toetada ei saa.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Komisjoni enamus asus sellele seisukohale, mida herra Wirma soovitas. Mulle näib, et § 33 sel kujul, nagu ta Riigikogu II lugemisel vastu võeti, täiesti segadust sünnitab ja arusaamatusi võib tekitada. Seda arusaamatust võiks wast herra Anderkopp'i poolt tehtud parandus lahendada. Mina ei saa aga ei herra Wirma ega ka herra Anderkopp'i parandusega ühineda sellepärast, et kuigi komisjoni enamuse seisukoht sarnane oli herra Wirma seisukohaga, Riigikogu ise oma II lugemisel paragr. sel kujul vastu võttis, nagu ta rahwasaadikutele laiali on laotatud.

Juhataja O. Strandman: Kas on Riigikogu liigetel esimene selle paragrahwi redaktsioon teada, wõi soowitakse tema ettelugemist? Ettelugemist ei nõuta. Ma panen herra Wirma ettepaneku hääletamisele, et sellele paragr. anda see kuju, nagu ta esimene kord ette kanti. Kes on selle ettepaneku wastuwõtmise poolt? Kes vastu? Nähtaw enamus on vastu. Seega on see ettepanek tagasi lükatud. Siis on Riigikogule ette pandud § 33 kohta redaktsiooniline parandus sõna „eelnõu“ wälja jätta. Ma pean ütleva, et kodukorra § 38 põhjal võib paranduse ettepanekuid teha III lugemisel II lugemise hääletamise piirides. Selle paragr. kohta on II lugemisel parandusi tehtud ja sellepärast tohiks lubada, et seda kogemata sisse lipsanud redaktsioonilist wiga parandada võib. Ma panen selle paranduse hääletamisele. Kes on herra Anderkopp'i poolt tehtud paranduse wastuwõtmise poolt, nimelt, et selle paragr. teises reas sõna „eelnõu“ wälja jätta, palun käed üles tõsta. Kes vastu? Wastu ei ole keegi. Seega on see parandus vastu wõetud. Kes on § 33 wastuwõtmise poolt? Kes vastu? Wastu ei olda. Seega on § 33 ühes parandusega vastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: V. Riigikogu koosolekud. § 34. Riigikogu koosolekud awab, juhatab ja lõpetab Riigikogu esimees wõi abiesimees.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 34 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 35. Riigikogu koosolekud on otsuswõimulised, kui on koos wähemalt pooled liikmed tema seaduslikust koosseisust (põhis. § 45.)

Riigikogu koosoleku awamiseks nõuetaw kwoorum määratakse kindlaks koosoleku-

le ilmunud Riigikogu liigete allkirjade läbi kwoorumraamatus.

Koosolek on nii kaua otsuswõimuline, kui keegi Riigikogu liige kwoorumi kohta kahtlust ei ole awaldanud. Wiimasel korral teeb juhataja peale märguandmise kõrwalruumides olewatele liigetele koosolekul wiibiwate liigete arwu kindlaks ja kwoorumi puudumise korral lõpetab koosoleku.

§§ 36, 71, 81 ja 113 ettenähtud hääletamise eel laseb Riigikogu juhataja kõrwalruumides olijaid Riigikogu liikmeid märguandmise läbi koosolekule kutsuda ja teeb koosolekul wiibiwate liigete arwu kindlaks. § 82-ses ettenähtud absoluutse enamuse kindlaksmääramisel tehakse koosolekul wiibiwate liigete arw kindlaks kwoorumraamatu järele.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 35 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 36. Riigikogu koosolekud on awalikud. Ainult erakorralistel juhtumistel, kui sellega on nõus $\frac{2}{3}$ koosolijatest liigetest, võib kuulutada Riigikogu koosoleku kinniseks (põhisead. § 47.)

Rkl. J. Allikso (kom.): Ma teen § 36 kohta järgmise paranduse: Teise lause „ainult erakorralistel juhtumistel, kui sellega on nõus $\frac{2}{3}$ koosolijatest liigetest, võib kuulutada Riigikogu koosoleku kinniseks“ asemele wõtta: „Riigikogu koosolekud on awalikud. Riigikogu ei kuuluta oma koosolekuid kinniseks.“

Kom. aruandja J. Seljamaa: Teisel lugemisel sai juba tähendatud, et see paragr. on ühenduses ja kokkukõlas meie põhiseadusega ja et sarnase seisukohaga Riigikogu ühineda ei saa. Wahest on tarwis koosolekuid kinnisteks kuulutada ja sellepärast peab see ette nähtud olema. Sel põhjusel ei saa mitte rhs. J. Allikso ettepanekuga ühineda.

Juhataja O. Strandman: Ma asun hääletamisele. Ma palun neid, kes rkl. J. Allikso ettepaneku poolt, kätt üles tõsta. Kes vastu? Nähtaw enamus on vastu ja sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Ma panen nüüd § 36 hääletamisele sel kujul, nagu tema II lugemisel on vastu wõetud. (Hääletatakse.) Wastu on 1 hääl. Sellega on § 36 vastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 37. Riigikogu koosoleku päewakorra määrab kindlaks juhatus, sellest hiljemalt

päewal enne koosolekut Riigikogu liigetele ja Wabariigi Walitsusele kirjalikult teatades. Riigikogu võib aga päewakorda ise määrata, täiendada või muuta.

Kui Riigikogu ise järgmise koosoleku aja ja päewakorra kindlaks on määranud, siis ei saadeta selle paragr. I-ses lõikes ettenähtud kirjalikku teadet.

Juhatus peab päewakorra määramise juures ka wanematekogu otsust tähele panna.

Rkl. T. Kalbus (töer.): Ma teeksin selle paragr. kohta järgmise redaktsioonilise paranduse: I lõike lõpul sõna „ehk“ asemele võtta sõna „või“.

Kom. aruandja J. Seljamaa: See parandus on minu poolt juba tehtud.

Juhataja O. Strandman: Ma panen § 37 hääletamisele ja palun neid, kes selle paragr. wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes vastu? Wastu ei ole keegi. Seega on § 37 vastu võetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: VI. Esitiste ja seaduseelnõude esitamine, arutamine ja lugemine. § 38. Igal Riigikogu liikmel, rühmal, komisjonil ja Wabariigi Walitsusel on õigus esineda Riigikogule seaduseelnõudega.

Rkl. A. Oinas (sd.): Selle paragr. kohta on mul järgmine parandus ette panna: Sõnade järele „ja Wabariigi Walitsusel...“ juure lisada „ning riigikontrolloöril, viimasel riigikontrolli tegewuse kohta“. Kuna wastaw parandus juba II lugemisel arutusel oli, on minu praegune ettepanek teisel lugemisel tehtud ettepaneku piirides ja arwan sellepärast, et võimalik on teda III lugemisel teha. Mis puutub küsimusse enesesse, siis ei taha ma kordama hakata neid mõtteid, mis ma II lugemisel ette kandsin. Tahaksin aga veel tähendada, et selle paranduse läbi iseäralist häda tekkida ei või, kuid tema mitte-wastuwõtmisel võib raskusi tekkida. Nimelt oleks riigikontrolstile tarwis võimalust anda just oma asutuse ja tegewuse korraldamise asjus eelnõudega esineda. Siin ei taheta nõuda seadusandlist algatust tema täies ulatuses, waid siin on jutt seadusandlisest algatusest, mis puutub kontrolli tegewusse. See on küll õigus, et põhiseaduses otsekohe ette nähtud pole, et riigikontrol on põhiseaduse järele üks Riigikogu organidest, ja kui Riigikogu komisjonidel õigus on seaduseelnõudega esineda, siis peaks see õigus iseenesest ka

riigikontrolil, kui Riigikogu organil olema, kuid muidugi ainult niisugustega, mis riigikontrolli tegewusesse puutuwad. Näituseks on tarwis riigikontrolil oma koosseisu kinnitamiseks ette panna või muuta.

Kuidas saab aga riigikontrolloör esitada temale tarwilikku riigikontrolli koosseisu muudatust Riigikogule, kui temalt on ära võetud õigus, seaduseelnõuga esineda; temale ei jää muud üle, kui tema Riigikogu liige ei ole, kui paluda mõnda Riigikogu liiget, et see wastawa seaduseelnõu Riigikogule ette kannaks. See on igatahes väga rumal seisukord, et asutus ei saa oma tegewuse korraldamise asjus otsekohe Riigikogu ees esineda. Riigikontrolloör ei saa ka tarwitada seda teed, mida teisel lugemisel wahelhüüetega soowitati, — nimelt Wabariigi Walitsuse kaudu seaduseelnõudega esineda: need, kes nõnda wahele hüüdsid, ei tunne nähtawasti meie riigikontrolli korraldust. Meil ei ole riigikontrol mitte walitsuse organ, nagu tema Wenemaal oli ja praegu Lätimaal on, waid ta on Riigikogu organ, seadusandlise asutuse organ, sellepärast ei saa ta oma asju ajada Wabariigi Walitsuse kaudu, waid tema peab otsekohe läbikäimises olema Riigikoguga. Wabariigi Walitsus on majandusasjus täies ulatuses riigikontrolli järewalwe all ja ebaloosulik oleks riigikontrolil siis Wabariigi Walitsuse kaudu asju ajada.

Edasi, võib tekkida tarwidus, Riigikogule lisaelarwetega, see on ka seadus, esineda. Eelarwe paneb ette Riigikogule Wabariigi Walitsus; selle eelarwe hulka kuulub ka riigikontrolli eelarwe. Kuid wiimane eelarwe saadetakse Wabariigi Walitsusele riigi eelarwe kokkuseadmisel materjalina. Nüüd tõuseb küsimus, kuidas riigikontrolli lisa-eelarwetega teha, kas peab neid Wabariigi Walitsus Riigikogule ette panema, või riigikontrolloör? Loomulik on, et riigikontrolloör selle ette paneb, teatades sellest Wabariigi Walitsusele ja ära kuulates tema arwamist.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Pean ütlema, et ma selle ettepaneku poolt ega vastu rääkida ei saa, sellepärast, et see põhimõte seaduseelnõudega esinemise kohta Riigikogu enese poolt § 38 II lugemisel vastu on võetud.

Juhataja O. Strandman: Pean ütlema, et II lugemisel tehtud ettepanekus riigikontrolloörile seaduse algatuse õigust anda praegu rkl. A. Oinas'e poolt ettetoodud kitsendust mitte ei olnud, nii et kaht-

lus tõuseb, kas on praegu tehtud ettepanek endise paranduse piirides. Kui Riigikogu selle vastu protesti ei avalda, siis panema herra Oinas'e ettepaneku hääletamisele. Protesti ei avaldata. Herra A. Oinas'e parandus on järgmine: § 38. pärast sõnu „ja Wab. Walitsusele“ juure lisada „ning riigikontrolöörile, viimasel riigikontrolli tegewuse kohta.“ Kes on selle ettepaneku poolt, palun käed üles tõsta. Kes on vastu? — See ettepanek on saanud poolt 20 häält, vastu 25. Seega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen § 38 hääletamisele nii, nagu ta teisel lugemisel on vastu võetud. (Hääletatakse.) Vastu on üksikud hääled. Sellega on § 38 vastu võetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 39. Igal Riigikogu liikmel, rühmal, komisjonil kui ka wanematekogul, Riigikogu esimehel ja juhatusel, Wabariigi Walitsusel ja tema üksikutele liigetel, riigikohtul, riigikontrolööril ja wastawate eriseaduste põhjal ka teistel asutustel ning ametnikkudel on õigus esineda Riigikogule esitistega.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 39 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 39-a. Seaduseelnõud ja esitised peawad olema kirjalikud.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 39-a vastu.)

Rkl. W. Ernits (sd.): Teen ettepaneku lisaks wõtta weel § 39-b, mis järgmiselt käiks: „Seaduseelnõud ja esitised wõiwad sisaldada eneses rohkem kui ühe ettepaneku sama asja kohta waliwaks otsustamiseks Riigikogule.“ Ma seletasin enne juba, mis selle all mõeldakse: See tähendab seda, et komisjonis õige tihti hääled pooleks lähewad, siis esitatakse kaks ettepanekut Riigikogule. Mispärast ei wõi üksikule Riigikogu liikmele sedasama õigust lubada? Ei wõi igakord öelda, et see mõte, mis komisjonis läbi on kukkunud, halb oleks, ja sellepärast tuleks lubada seda Riigikogule otsustamiseks ette panna. Wõidakse ju öelda, et seda wõib ju ka pärast teha ja uus seadus sisse anda, aga ma paneksin ette, seda siin ise-paragrahwina ära tähendada, et asi lihtsam oleks.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Herra Ernits on esinenud ettepanekuga, et wõimalus oleks seaduseelnõude ja esitistega rohkem kui ühes ettepanekus esi-

neda Riigikogule. Ma pean tähendama, et see on enam-wähem põhimõttelik küsimus ja selle poolt ja vastu wõib waielda. See küsimus sai Riigikogu koosolekul üles wõetud. Tema juures sai pikemalt peatatud juba selle seaduseelnõu I ja II lugemisel. Komisjoni ees ei olnud see küsimus mitte, ei ole komisjonile ka wastawaid ettepaneku'id tehtud, ja sellepärast ei ole minul mitte wõimalik selle ettepanekuga ühineda.

Juhataja O. Strandman: Ma pean tähendama, et on siiski wäike wahe rkl. Ernits'a praeguse ettepaneku ja II lugemisel tehtud ettepaneku wahel. II lugemisel tegi ta ettepaneku ainult seaduseelnõude kohta, kuna ta nüüd sedasama esitiste kohta soowib. Ma ei wõi seda mitte hääletamisele panna, waid ainult seda, mis II lugemisel oli. Ma loen ette, mis rkl. herra Ernits teisel lugemisel ette pani; seal seisab nii: „seaduseelnõud wõiwad sisaldada eneses rohkem, kui ühe ettepaneku ühe asja kohta walikuks Riigikogule.“ Palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. Kes vastu? — See ettepanek on nähtawa häälteenamusega tagasi lükatud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 40. Igale seaduseelnõule peab olema juure lisatud tema sisseandmise juures lühike ja kokkuwõtlik seletuskiri eelnõu põhjendamiseks ja tema otstarbe selgitamiseks.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 40 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 41. Sisseantud seaduseelnõud wõi esitised wõetakse ainult siis otsekohe Riigikogu koosoleku päewakorda, kui seda sisseandja kirjalikult on nõudnud wõi kui seda Riigikogu Juhatus tarwilikuks peab. Wastasel korral annab Riigikogu Juhatus eelnõu wõi esitise wastawasse komisjoni, sellest Riigikogule teatades.

Ärakirja Riigikogu liikme poolt sisseantud seaduseelnõust wõi esitistest saadab Riigikogu Juhatus Riigikogu liigetele ja Wabariigi Walitsusele, kui eelnõu wõi esitis ilma Riigikogu otsuseta juhatusel poolt komisjoni antakse.

Rkl. Th. Kalbus (töer.): Ma teeksin ettepaneku selle paragr. II lõikes sõnad: „Riigikogu liikme poolt“ wälja jätta, nimelt järgmisel asjaolul: Nagu Riigikogu Juhatus juba tähendas, peame meie

täpipealsele seisukohale asuma. § 38 on ette nähtud, et seaduseelnõusid wõiwad komisjonile esitada mitte ainult Riigikogu liikmed, waid rühmad, komisjonid jne. Kui seaduseelnõu teksti juure jääda, siis tuleksid ära kirjad wälja jagada ainult sel juhtumisel, kui eelnõu Riigikogu liikmete poolt on sisse antud, kui aga rühma wõi komisjoni poolt, siis ei ole teinud kohustatud seda mitte tegema. Teiseks wõeti selle seaduse § 41 enne wastu, kui § 38 ja et seda wiga parandada ja § 41 § 38 kokkukõllasse wiia, siis oleks otstarbekohane need kolm sõna wälja jätta.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Ma leiän, et see ettepanek puht redaktsiooniline on ja et § 41 enne wastu wõeti, kui § 38, § 39 ja § 39-a, siis tuleks meil juba, kui meie järjekindlad tahame olla ja § 41 nende paragrahwidega kokkukõllasse wiia, rhs. T. Kalbus'e parandus wastu wõtta, sellepärast ühinen ma selle ettepanekuga.

Juhataja O. Strandman: Et komisjoni aruandja tehtud parandusega ühinenud on, siis panen ma § 41 tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 41 wastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 42. Iga seaduseelnõu, ühes seletuskirjaga, ja esitis peab hiljemalt päewal enne koosolekut Riigikogu ja Wabariigi Walitsuse liigetele kätte antud olema.

(Sõnasooiwaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 42 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 43. Iga seaduseelnõu tuleb kolmel korral Riigikogus lugemisele. Esitised otsustatakse ühekordse arutamise järele.

(Sõnasooiwaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 43 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 44. Ühel koosolekul wõib olla ainult üks lugemine. Esimese ja teise lugemise waheaeg peab vähemalt kolm päewa olema, kui Riigikogu eriti lühemat waheaega ei määra.

(Sõnasooiwaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 44 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 45. Wabariigi walitsemise ajutise korra („Riigi Teataja“ nr. 109 — 1919 a.) § 12-a põhjal maksmapandud seaduste kinnitamine wõi tagasilükkamine sünnib ühekordsel arutamisel. Samade seaduste muutmise sünnib kolmel lugemisel nagu seaduseel-

nõudega. Ei ole Riigikogu kahe kuu kestel peale istungjärgu waheaja lõppu wabariigi walitsemise ajutise korra § 12-a põhjal sel waheajal maksmapandud seadusi kinnitanud, lõpetawad nad oma maksuuse Riigikogu Juhatajale sellekohase teadaande awaldamise järele „Riigi Teatajas“ kümnendal päewal peale selle awaldamise.

Ma juhin tähelepanu selle peale, et II lugemisel wastu wõeti redaktsiooniline parandus sõnu „Riigi Teatajas“ paigutada enne sõnu „teadaande awaldamise järele“.

Rkl. A. Jürgenstein (rhw.): Ma teeks siin ühe wäikese redaktsioonilise paranduse. Siin on öeldud „samade seaduste muutmise sünnib kolmel lugemisel nagu seaduseelnõudega“. Minu arust on siin sõnal „seaduseelnõudega“ wale lõpp ja wõiks ehk wast seda sõna hoopis wälja jätta.

Rkl. J. Seljamaa (töer.): Mina teeksin ettepaneku sõnu, „nagu seaduseelnõudega“ siit wälja jätta. Selle paranduse teen ma puht redaktsioonilisena, aga mitte sisulisena.

Juhataja O. Strandman: Sõna on rhs. A. Palwadrel, aga enne pean ma teatama, et wahe peal on rkl. A. Tupits'i poolt II lugemisel tehtud parandus sisse antud, mis järgmiselt käib: „Wabariigi walitsemise ajutise korra („Riigi Teataja“ nr. 109 — 1919 a.) § 12-a põhjal maksmapandud seadused kinnitatakse, wõi jäetakse kinnitamata sellekohase seadusega, mis Riigikogu poolt harilikus seadusandlises korras wälja antakse.“

Rkl. A. Palwadre (sd.): Minu arwates on see terve lause, millest siin ka juba jutt oli, täiesti üle arune. Selle paragrahwiga tahetakse kindlaks määrata § 12-a põhjal wastu wõetud seaduste kinnitamise korda. Tähendab, see paragr. peaks käima ainult selle kohta, kuidas neid seadusi kinnitada, mis aga sellesse puutub, kuidas neid seadusi muuta tuleb, selle kohta mingisugust eriparagrahwi tarwis ei ole. Peaks ju täiesti selge olema, et neid seadusi, mis § 12-a põhjal wastu on wõetud, niisamuti muuta tuleb, nagu kõiki teisi seadusi, s. o. harilikus seadusandluses korras. Selles mõttes on see lause siin täiesti ebakohane ja mingisugust kahtlust, kuidas neid seadusi muuta, ei wõi tõusta. Ma panen ette seda terwet lauset sellest paragr. wälja jätta.

Rkl. J. Seljamaa (töer.): Lugupeetud rahwasaadikud! Juba teisel luge-

misel kõnelesin ma selle üle, mis pärast ma selle paragr. wastuwõtmise wastu olen sel kujul, nagu ta teisel lugemisel rahwas. poolt wastu wõetud sai. Nüüd aga teen ma ettepaneku, et selles paragr. teine osa algades sõnadest: „Ei ole Riigikogu kahe kuu kestel“ välja jätta. Kõiki motiivisid ma praegu ette tooma ei hakka. Ma tähendaksin ainult ühte: kui meie praegusel juhtumisel seisukohale asuks, et kõik seadused, mis Wabariigi Walitsus § 12-a põhjal wastu on wõtnud, Riigikogu poolt kahe kuu jooksul läbi peab waadatama, siis leian mina, et see tähtaeg liig lühike on, ja wõib juhtuda, et palju häid seadusi, mida ei suudeta komisjonides selle kahe kuu jooksul läbi waadata, oma makswuse kaotawad, sest et neid ei suudeta Riigikogule ette kanda; sellepärast leian mina kõigestarbekohasema olewat teist lauset selles paragr. välja jätta.

Rkl. A. Palwadre (sd.): Ma pean herra Seljamaa ettepanekule wastu waidlema. Kui meil on ette nähtud § 12-a, mille põhjal väljaantud seadusi Riigikogu kinnitama peab, siis tuleb ka ära määrata tähtaeg, mille jooksul see kinnitamine peaks sündima. Meie ei wõi rajada seadusandlust kõikuwale alusele. Kui § 12-a põhjal seadused wastu wõetakse ja otsekohe teada on, et need seadused wõiwad ära muudetud saada, ära kaotatud saada, siis mida kauem niisuguse teadmatuse aeg wältab, seda halwem. Niisugused küsimused tuleks rutuliselt lahendada, ja kahekuuline tähtaeg ei oleks selleks mitte liiga lühike. Mis sellesse puutub, et neid seadusi ei jõua selle aja jooksul muuta, siis selle peale ma wastaks, et ei wõi ju iga seadust kohe muutma hakata. Igal seadusel, isegi nendel, mis Riigikogu poolt wastu on wõetud, on oma puudused, mida oleks waja kõrwaldada, nii et ka neid peaks kohe muutma hakkama. Kuigi nendel seadustel, mis § 12-a põhjal wastu on wõetud, oleks wäikesed puudused, aga kui tarwidus selle seaduse enese järele tema puudused siiski üles kaalub, siis wõib Riigikogu seda seadust kinnitada ja nende puuduste muutmine jääks edaspidiseks, nagu kõikide teiste seaduste juures. Ei ole kusagil kunagi olnud perfektseadusi ja peab rehkendama alati sellega, et iga seadust tuleb muuta, mis meie ka välja ei annaks.

Siin on aga kinnitamisest jutt, ja mitte muutmisest, ja mida lühem see aeg, seda parem seadusandlisele korrale. Nii palju meil neid seadusi § 12-a põhjal kunagi wastu ei wõeta, et neid kahe kuu kestel

kinnitada ei jõutaks. Mida wähem Wabariigi Walitsus seda paragr. tarwitab, seda parem. Peab ütleva, et meil seda § 12-a kurjasti tarwitatakse; selle põhjal ei anta ainult niisuguseid seadusi välja, millel edasilükkamatuse iseloom, waid igasuguseid wäikseid seadusi, nagu Petserimaa elanikkude nimede kohta ja politseinikkude nimede muutmise kohta. Antakse välja niisugused wäikesed seadused, millel sugugi edasilükkamatuse iseloom ei ole. Kui aga meie Wabariigi Walitsus oleks kogu aeg sellest välja läinud, et wõiks anda § 12-a põhjal ainult neid seadusi, millel tõepoolest edasilükkamatuse iseloom on, siis oleks lõpmata wähe 12-a põhjal väljaantud seadusi, wõib olla 2 kunni 3, ja sellepärast siin tähendada, et 2 kuud on liiga lühikene aeg § 12-a põhjal wastuwõetud seaduste kinnitamiseks, on täiesti ülearune. Panen ette seda paragrahwi wastu wõtta, välja arwatud ainult see lause, mille kohta ettepaneku tegin teda välja jätta, sellepärast et see ühenduses ei ole selle paragrahwiga.

(Juhatama hakkab abiesimees K. Wirma.)

Rkl. O. Strandman (töer.): Pean ütleva, et kõnealolew küsimus muutub järjest keerulisemaks. Kui ma ei eksi, siis toetas herra Palwadre eelmisel lugemisel teist lauset. Wõib olla, et ma ka eksin. Täna on herra Palwadre ägedalt teise lause wastu rääkinud. Pean ütleva, et terve küsimus, mis nende § 12-a põhjal wastuwõetud seadustega teha, on väga keeruline. Kui teine lause sisse jääb — see peaks sisse jääma, — siis on lõppu küll raske alles jätta. Nimelt tuleb nii, et komisjon waatab seaduse läbi ja annab ta Riigikogusse, kes teda kolmel lugemisel peab läbi waatama. Meil on väga palju pikki seadusi, kui ma ei eksi, siis wist ka tulumaksuseadus, mis § 12-a põhjal maksma pandud. Riigikogu ei jõua sarnaseid pikki seadusi 2 kuu jooksul läbi waadata. Wõib juhtuda, et komisjon leiab ühe seaduse väga hea olewat, kuid see seadus peab makswuse kaotama, sellepärast, et Riigikogu ei suuda teda määratud aja jooksul läbi waadata. Riigikogu tahab juba maikuus puhkusele minna, et juunis eelarwet läbi waatama hakata. Riigikogul ei ole siis aega § 12-a põhjal väljaantud seadusi arutama hakata ja § 45 põhjal peaks Riigikogu Juhatus need seadused makswusetaks tunnistama. Mõned § 12-a põhjal wastuwõetud seadused tulewad ka tagasi lükata. Tagasilükkamiseks on ühest lugemisest küll. Muutmine sün-

digu aga kolmel lugemisel. Wõib olla ei saada sellega 2 kuu jooksul walmis ja siis tuleks wana seadus tühjaks tunnistada, mille tagajärjel soowimata segadused wõiwad tekkida. Kui mõni § 12-a põhjal wastuwõetud seadustest nii halb on, et seltskondline arwamine ja Riigikogu enamus ta wastu on, siis wõib kindel olla, et seda seadust mitte 2 kuud ei lasta elada, waid paari päewa jooksul ära muudetakse. Kui neid seadusi, mis § 12-a põhjal wastu wõetud, üleüldse Riigikogule ette pannakse, siis oleks 2-kuuline tähtaeg siin küll üleliigne.

(Juhatama hakkab esimees O. Strandman.)

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Ma ei saa mitte nende wäidetega, mis herra Strandman ette tõi, kuidagi wiisi nõus olla. Herra Strandman ütles, et kui mõni seadus rahwale wastuwõetaw ei ole, siis ta muudetakse. Tegelik elu on näidanud, et see mitte nii ei ole. Meie teame wäga hästi kui palju on neid erakorralisi seadusi, mille wastu wäga palju kihutustööd on tehtud, kuid mis selle peale waatamata ometi muudetud ei ole saanud. Elu on meile selgeks teinud, et paljud § 12-a põhjal wastuwõetud seadused õige terawalt rahwa hingeelusse puutuwad. Ainukene põhjendus, mis teise löike wäljajätmiseks ette toodi, oli see, et 2 kuu jooksul ei suuda Riigikogu § 12-a põhjal wastuwõetud seadusi läbi waadata. Toodi ette isegi tulumaksu-seadus, mis wäga pikk on ja mille arutamiseks komisjonis 2 kunni 3 nädalat ära kulub. Riigikogu ei suutwat seda seadust wastu wõtta.

Minu arwates on need kartused ilmaaegsed. Kui kardetakse, et mõni hea seadus tühise wea ja puuduse pärast wõib tühjaks tunnistatud saada, siis on teine tee, kuidas selles heas seaduses parandusi wõib teha. Wana seadus peab edasi maksma jääma, tema juure tuleb ise alusel täiendus teha sellekohase eriseaduse kujul. Kas seda tehakse 2 nädala wõi 2 kuu jooksul, see on tegelikult aja küsimus ja asjale ta teist pööret ei anna. Sellepärast on päris loomulik, et kui tahetakse seadust maksma jätta, siis kinnitatakse ta pärast wastawa seadusega wõi eelnõuga, ja ei takista nende kahekordne wastuwõtmine sugugi seaduse makswusele jäämist. Neid motiivisid ette tuues, tähendan, et wiimase lause wastuwõtmisega Riigikogu tööd niiwõrd tuntuwalt raskendatakse ja wäärtuslisi seadusi tühjaks tunnistatakse, millist ei saa kui-

dagi wiisi põhjendatuks pidada. Ma arwan, et Riigikogu ülesanne on kõige pealt walwata, et seadused, mida Wabariigi Walitus § 12-a põhjal maksma paneb, tõsiselt rahwa huwidele wastaksid. Seda ülesannet ei tohi Riigikogu oma käest ära anda. Need seadused on erakorralised ja tegelikult ei ole need kaks kuud, mis nende lugemiseks ära kulub, mitte raskuseks; ma ei saa Riigikogule teist soowitada, kui wiimast lauset wastu wõtta.

Kom. aruandja J. Seljamaa: See küsimus sünnitas pikemaid waidlusi II lugemisel ja komisjoni seisukohast wälja minnes, ei ole mul mitte õigus nende parandustega ühineda.

Juhataja O. Strandman: Kõige pealt panen ma herra Tupits'i paranduse hääletamisele. Selle järele herra A. Palwadre ettepaneku ja siis herrade J. Seljamaa ja Jürgenstein'i poolt tehtud parandused. Kes on herra Tupits'i ettepaneku wastuwõtmise poolt, palun käed üles tõsta. Kes wastu? Nähtaw enamus on selle ettepaneku wastu. Herra Tupits'i ettepanek on tagasi lükatud. — Panen nüüd hääletamisele rhs. Palwadre ettepaneku II lauset sellest paragrahwist wälja jätta. Kes on selle ettepaneku poolt? Kes wastu? Et raske otsustada, palun hääled ära lugeda. (Hääletatakse uuesti.) Ettepanek on saanud poolt 33 häält ja wastu 25. Seega on see ettepanek wastu wõetud ja ühes sellega langeb ära rhs. J. Seljamaa ja A. Jürgenstein'i ettepanekute hääletamine. — Panen hääletamisele ettepaneku, selle paragrahwi II järku wälja jätta, algades sõnadega: „Ei ole Riigikogu kahe kuu kestel jne.“ kunni lõpuni. Kes on selle osa wäljajätmise poolt, palun käed üles tõsta. Kes wastu? Nähtaw enamus on selle ettepaneku wastu. Ettepanek on seega tagasi lükatud. Panen nüüd selle paragr. ilma wahelauseta hääletamisele. Kes on § 45 wastuwõtmise poolt, palun käed üles tõsta. Kes wastu? Wastu ei olda. § 45 on seega wastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 46. Iga päewakorda wõetud esitise ja seaduseelnõu kohta otsustab Riigikogu kõige pealt, kas esitise arutamisele wõi seaduseelnõu esimesele lugemisele (üleüldistele läbirääkimistele) minna, wõi neid enne komisjoni anda. Selle küsimuse kohta antakse sõna kahele poolt ja kahele wastu § 66 korras.

Rkl. T. Kalbus (töer.): Teeksin ettepaneku § 46 klambrites olevat „üleüldistele läbirääkimistele“ wälja jätta. Leian, et see on täiesti üleaurune.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Peale selle, kui meie wahet tegime esitise, ettepaneku ja seaduseelnõu wahel ja kindla korra selles asjas maksma panime, on see seletus täiesti üleliigne ja sellepärast ühinen mina komisjoni nimel hra Kalbus'e ettepanekuga.

Juhataja O. Strandman: Ma panen § 46 ühes rhs. hra Kalbus'e parandusega hääletamisele ja palun neid, kes on selle paragr. wastuwõtmise poolt, käed üles tõsta. Kes vastu? Wastu ei ole keegi; sellega on § 46 vastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 47. Kui esitis wõi seaduseelnõu tuleb arutusele komisjoni ettekandel, siis wõetakse esitis otsekohe arutusele, seaduseelnõu aga esimesele lugemisele, wälja arwatud juhtumised, kui komisjoni poolt korra kohta teistsugune ettepanek on tehtud.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 47 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 48. Esitise wõi seaduseelnõu tagasilükkamist otsustab Riigikogu peale arutamise wõi esimese lugemise.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 48 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 49. Kui seaduseelnõu esimesel lugemisel uuesti komisjoni kätteantult tuleb Riigikogu koosoleku päewakorda, siis awatakse tema kohta uuesti esimene lugemine.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 49 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 50. Sisulisi parandusi wõib teha seaduseelnõu teisel lugemisel.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 50 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 51. Komisjoni aruandjal ja walitsuse esitajatel on õigus nõuda, et parandus läbiwaatamiseks komisjoni antaks. Riigikogu liikme ettepanekul wõib paranduse andmist komisjoni ka Riigikogu otsustada. Niisugusel juhtumisel lükatakse pa-

randusele kuuluwa eelnõu osa teine lugemine edasi, kunni komisjon on asja läbi waadanud.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 51 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 52. Teine lugemine loetakse lõpetatuks, kui kõik seaduseelnõu üksikud osad wõi paragrahwid ühes ettepanekuga on läbi hääletatud. Teise lugemise lõpetamise järele wõetakse seaduseelnõu järgmisel Riigikogu koosolekul päewakorda kolmandale lugemisele, kui Riigikogu mitte eriti ei otsusta kolmandat lugemist edasi lükata wõi eelnõu teise ja kolmanda lugemise wahel mõnda komisjoni anda läbiwaatamiseks.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 52 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 53. Kolmandal lugemisel wõib seaduseelnõu arutada ainult teisel lugemisel hääletamisel olnud paranduste ja algettepanekute piirides. Kuid ka neis piirides ei tohi teha niisuguseid ettepanekuid, mis seaduseelnõu wõi tema üksikuid osasid niiwõrd muudawad, et seadus wõi seaduse osa uue tähenduse omandab, mis eelmistel lugemistel arutusel ega hääletamisel ei ole olnud.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 53 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 54. Seaduste lõpulik redigeerimine peale kolmanda lugemise antakse redaktsiooni komisjoni kätte, kes nad keeleliselt läbi waatab. Redaktsiooni komisjon seisab koos seaduseelnõu aruandjast (ehk aruandjatest) ja kolmest alalisest liikmest, kes Riigikogu poolt selleks walitud.

Märkus: Riigikogu wõib otsustada seadust vastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni kätte andmata.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 54 ühelhäälel vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 55. Redigeerimiseks komisjoni antud seaduse paneb redaktsiooni komisjon wõimalikult järgmisel Riigikogu koosolekul lõpulikult redigeeritud kujul wastuwõtmiseks ette. Redaktsiooni komisjoni ettepanek on kirjalik ja peab enne koosolekut Riigikogu liigetele wälja jagatud olema.

Märkus: Redaktsiooni komisjonil on õigus, kui tema poolt ettepandawate

paranduste arv või ulatus väike on, redigeeritud seaduse teksti asemel ainult oma parandusi Riigikogule wastuwõtmiseks ette panna.

(Sõnasoowijaid ei ole. Häälendamisel võetakse § 55 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 56. Redaktsiooni komisjoni ettepaneku puhul on Riigikogu liigetel õigus sõna võtta, komisjoni ettepanekute vastu waielda ja teistsuguseid ettepanekuid teha, kuid ainult arutusel olewa seaduse redaktsiooni kohta, mitte aga tema sisu kohta. Seadus loetakse Riigikogu poolt wastuwõetuks, kui kõik redaktsiooni kohta tehtud ettepanekud on Riigikogu poolt hääletamise läbi ära otsustatud. Seadused, mis Riigikogu on otsustanud vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni kätte andmata, loetakse wastuwõetuiks peale sellekohase otsuse tegemise kolmanda lugemise lõpul.

(Sõnasoowijaid ei ole. Häälendamisel võetakse § 56 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 57. Riigikogu liikmed, kes tahawad nõuda, et Riigikogu poolt wastuwõetud seadus jääks välja kuulutamata kahe kuu kestes, nagu põhiseaduse § 30-das on ette nähtud, peawad teatama sellest oma tahtmisest mitte hiljem, kui kolme päewa jooksul, seaduse wastuwõtmisest arwates, kirjalikult Riigikogu Juhatusesele, kes selle teadaande lähemal Riigikogu koosolekul Riigikogule teatawaks teeb. Teadaanne peab olema alla kirjutatud vähemalt kolme Riigikogu liikme poolt. Kui niisugune teadaanne on tehtud, siis on igal Riigikogu liikmel õigus seitsme päewa jooksul, seaduse wastuwõtmisest arwates, Riigikogu Juhatusesele kirjalikult teatada, et tema teadaandes tähendatud seaduse wäljakulutamise seismapanemist nõuab. Kui kolme päewa jooksul peale seaduse wastuwõtmise ei ole ülemal tähendatud teadaannet tehtud, ehk kui niisuguse teadaande peale ülemaltähendatud 7-päewase tähtaja jooksul ei ole vähemalt kolmandik osa Riigikogu seaduslikust koosseisust Riigikogu Juhatusesele kirjalikult nõudmist awaldanud seaduse wäljakulutamise seismapaneku kohta, siis kuulutab Riigikogu Juhatus seaduse välja põhiseaduse § 53 korras.

(Sõnasoowijaid ei ole. Häälendamisel võetakse § 57 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: VII peatükk. Läbirääkimiste kord Riigikogu koosolekuil. § 58. Kõik kõned, mis

üle ühe minuti kestawad, peetakse kõnetoolilt.

(Sõnasoowijaid ei ole. Häälendamisel võetakse § 58 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 59. Aruandjal ja kaasaruandjal on sõna esitise arutamise või seaduseelnõu lugemise algul sissejuhatuses, arutamise või lugemise lõpul lõpuseletuseks ja kõnede wahel wäljaspool järjekorda. Samasugune õigus on aruandjal ka iga esitise või seaduseelnõu üksiku osa arutamisel või lugemisel.

Märkus: Kui esitis või seaduseelnõu ilma komisjoni andmata otsekohe arutamisele või lugemisele võetakse, on aruandja õigused esitise või seaduseelnõu esitajal.

On esitis või seaduseelnõu mitme Riigikogu liikme poolt sisse antud, siis on aruandja õigused ühel tema allkirjutajal.

Kui esitise arutamise või seaduseelnõu lugemise ajal aruandja kohal ei ole, siis lükatakse asi päewakorras edasi.

(Sõnasoowijaid ei ole. Häälendamisel võetakse § 59 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 60. Walitsuse liikmed ehk nende wolitusel nende esitajad — riigiametnikud — saawad sõna wäljaspool järjekorda.

(Sõnasoowijaid ei ole. Häälendamisel võetakse § 60 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 61. Riigikogu liige saab sõna selles järjekorras, kuidas sõnasoowimised koosoleku juhatajale on teatatud, kas kirjalikult või kõne waheajal suusõnaliselt.

(Sõnasoowijaid ei ole. Häälendamisel võetakse § 61 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 62. Koosoleku juhataja saab sõna asja sisuliseks arutamiseks harilikus üleskirjutamise järjekorras, kuid kõneajaks peab ta koosoleku juhatamise edasi andma teisele.

(Sõnasoowijaid ei ole. Häälendamisel võetakse § 62 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 63. Kui sõnaküsija kätte jõudnud sõnasaamise ajal juhtub koosoleku ruumist ära olema, siis paigutab koosoleku juhataja tema nime sõnaküsijate nimekirja lõppu.

(Sõnasoowijaid ei ole. Häälendamisel võetakse § 63 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 64. Riigikogu liige võib sõna saada esi-

tise arutamisel, arupärimise wastuse puhul peetawatel läbirääkimistel ja seaduseelnõu esimesel lugemisel piiramata arw kordi, misjuures kõneae esimesel korral määrata, järgmistel kordadel kunni 15 minutit wõib olla. Teisel ja kolmandal lugemisel saab sõna seaduseelnõu iga osa (paragrahwi) kohta kaks korda, esimesel korral piiramata ajaks, teisel korral kunni 15 minutiks.

Ma juhin selle peale tähelepanu, et II lugemisel wastu wõeti selle paragr. 6-das reas, tähendab all otsast 2 reas, klambrid ära jätta ja enne sõna „paragrahwi“ sõna „wõi“.

Rkl. K. Wirma (sd.): Kui see paragr. teisel lugemisel oli, ei olnud meil teada, mis moodi Wabariigi Walitsuse deklaratsiooni küsimus ära otsustatud saab. Nüüd on aga lõpuks wastu wõetud § 102-a ja 102-b. Nimelt wõeti § 102-b wastu, kus on öeldud, et deklaratsioonile järgnewad läbirääkimised. Siin ei ole mitte öeldud, kuidas neid läbirääkimisi peetakse. Loomulik on, et neid samal kujul peetakse, kui seaduseelnõu I lugemisel, wõi nii, nagu peetakse esitise puhul läbirääkimisi. Ka wõeti § 69. kolmas lõige II lugemisel nii wastu, et erakorralise teadaande juures wõib teha ettepanekuid ja awada waidlusi. Kui see paragr. peaks jääma niisamasugusel kujul, nagu ta II lugemisel wastu on wõetud, siis peaks ka tema kohta seesama kord maksma. Praegu on aga raske selle paragrahwi kohta eeldusi teha, kuidas ta wastu wõetakse, sest teatawasti tahetakse wastuwaidlewaid parandusi teha. Kui § 69. kolmas lõige jääb niisugusel kujul maksma, nagu ta praegu siin on, siis on tarwilik, et sellest siin nimetatakse. § 102-b jääb kindlasti niisugusel kujul maksma, et deklaratsiooni järele läbirääkimisi peetakse, sellepärast on tarwilik ühtluse mõttes, et see siin nimetatud saab. Redaktsioonilised parandused on tingimata tarwilikud, kui need paragrahwid niisugusena sisse jääwad, nagu nad praegu siin on. On tungiwalt tarwis, et nendest siin peab nimetatud olema. Kui aga muudatusi paragr. wastuwõtmise juures peaks tehtama, siis kukuwad parandused iseenesest ära.

Rkl. J. Seljamaa (töer.): Rhs. K. Wirma oletused on õiged. Kui § 69. kolmas lõige ja § 102-b sel kujul wastu wõetakse, nagu nad II lugemisel Riigikogus wastu wõeti, siis on iseenesest mõistetaw, et rhs. K. Wirma ettepanek tuleks wastu

wõtta. Kuid et meil praegu § 69. ja 102-b saatus teadmata on, siis nõnda öelda eeldusliselt neid parandusi wastu wõtta, mida rhs. K. Wirma ette on kannud, ei ole minu arwamise järele mitte sünnis. Sellepärast teen ma ettepaneku § 64. lõpulikku arutamist edasi lükata, kunni § 69. ja 102-b saatus otsustatud on.

Juhataja O. Strandman: Sõnasooiwijaid selle kohta ei ole. On ettepanek tehtud § 64. arutamist edasi lükata. Ma palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Ei keegi. Sellega on see ettepanek wastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 65. Koosoleku-, päewa- ja asjaarutamise korra kohta antakse sõna väljaspool järjekorda, kuid ainult üks kord ja mitte üle kolme minuti. Neil kordadel tehtud ettepaneku kohta antakse sõna kahele poolt ja kahele wastu, igäuhele mitte üle kolme minuti.

(Sõnasooiwijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 65 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 66. Faktiliseks märkuseks antakse sõna väljaspool järjekorda, kuid ainult üks kord ja mitte üle kolme minuti.

Rkl. J. Wanja (kom.): Ma panen ette sõna „kolme“ asemel wõtta „wiis“.

Juhataja O. Strandman: Ma panen rhs. hra Wanja paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa hääletenamusega on see parandus tagasi lükatud. Ma panen § 66. niisugusel kujul, nagu ta komisjoni aruandja poolt ette kantud, hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa hääletenamusega on § 66 wastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 67. Hääletamise motiwide kohta antakse sõna enne hääletamist, kuid ainult üks kord ja mitte üle 3 minuti. Kinnisel hääletamisel wõib sõna saada ainult teadaandeks, et hääletamisest osa ei wõeta.

Rkl. J. Kurgema (kom.): Mina teen paranduse, et sõnade „ja mitte üle 3 minuti“ asemel wõtta sõnad „ja mitte üle 5 minuti“.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Ma juba tähendasin II lugemisel, mispärast ma rhs. J. Kurgemaa ettepanekuga komisjoni nimel ühineda ei saa.

Juhataja O. Strandman: Ma panen hääletamisele J. Kurgemaa ettepaneku, § 67 esimeses lõikes võtta „ja mitte üle 3 minuti“ asemel sõnad „ja mitte üle 5 minuti“. Kes on selle paranduse vastuwõtmise poolt, neid palun käed üles tõsta. Kes vastu? Nähtawa häälteenamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen § 67 kom. redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa häälteenamusega on § 67 vastu võetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 68. Isikliselt antakse sõna pärast selle päewakorra-punkti lõpetamist, mille arutamise ajal awaldati niisugune sõnanõudmine. Kõnelemiseks antakse sel puhul wiis minutit ja ainult üks kord.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 68 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 69. Erakorraliseks teadaandeks saab sõna ainult üks kord ja mitte üle 15 minuti, kusjuures koosoleku juhatajal kõne sisu peab enne teada olema.

Juhatajal on õigus nõuda, et teadaande sisust temale kirjalikult teatatakse.

Erakorralise teadaande juures võib teha ettepanekuid ja awada waidlusi.

Erakorraline teadaanne peab sisaldama teadaandmist miskisuguse erakorralise sündmuse kohta, mis Riigikogus arutusel olewat küsimustega või Riigikogu ehk Wabariigi Walitsuse tegewusega või riikliste huwidega ühenduses seisab.

Kui erakorraline teadaanne puudutab arutusel olewat küsimust, siis antakse sõna esimesel kõnewaheajal, wastasel korral aga käesolewa päewakorra-punkti lõpul.

Rkl. T. Kalbus (töer.): Mina teen ettepaneku, selle paragr. kolmandat lõiget wälja jätta ja selle asemel võtta järgmine redaktsioon: Erakorralise teadaande juures ei lubata teha ettepanekuid ega awada waidlusi, wälja arwatud Wabariigi Walitsuse liigete erakorralised teadaanded.

See on redaktsioon, mis kodukorra kom. poolt wälja töötati ja II lugemisel hääletamisel oli; seal lükati ta aga tagasi.

Rkl. A. Palwadre (sd.): Ma waidlen rhs. T. Kalbus'e ettepaneku vastu. II lugemisel toodi lähemaid motiive selle üle, mispärast see ettepanek wastuwõetaw pole. Ma tuletaksin weel kord meele, et mis mõte oleks siis erakorralise teadaande lubamisel üleüldse, kui ei lubata mingisuguseid waidlusi ega ettepanekuid. Erakor-

raline teadaanne võib olla tõsiste juhtumiste ja asjaolude üle. Ta kantakse ette, kuid Riigikogu kuulab selle erakorralise teadaande ära ja ei või ühtegi sõna selle kohta öelda. Niisugune seisukord oleks ebanormaalne. Meie oleme harjunud wäikeste erakorraliste teadaannetega ja kujutame ette ainult neid wäikseid erakorralisi teadaandeid, millede puhul ei tule waielda ega seisukohta võtta. Wõiwad aga olla ka tõsised erakorralised teadaanded, millede puhul Riigikogu peab läbirääkimisi awama ja Riigikogu ei peaks mitte kitsendama oma tegewust tulewikus. Kui erakorraline teadaanne ei peaks seda mitte wäärt olema, et tema kohta läbirääkimisi peetakse, siis võib ju Riigikogu ka seda hääletamisega eitawalt ära otsustada, palju aega see ei võta. Wabariigi Walitsuse liikmeid mingisugusele eesõigustatud seisukohale panna pole ka tarwis. Kui arwatakse, et walitsuse liikmed võiwad niisuguse erakorralise teadaandega esineda, millede puhul läbirääkimised awatakse, siis peaks samuti oletama, et ka Riigikogu rühmad sarnase erakorralise teadaandega esineda võiwad, mille puhul Riigikogu oleks kohustatud sõna wõtma. Selles mõttes waidlen ma rkl. T. Kalbus'e ettepaneku vastu ja soowitan seda paragr. vastu võtta, sel kujul, nagu ta II lugemisel on vastu võetud.

Rkl. K. Wirma (sd.): Ma soowitaksin siin üht puht redaktsioonilist parandust vastu võtta. Nimelt tarwitatakse harilikult termini „läbirääkimisi“, ainult ühes kohas termini „waidlusi“. Ma panen ette § 69-da II. lõikes sõnade „awada waidlusi“ asemele võtta „awada läbirääkimisi.“

Rkl. J. Wanja (kom.): Teisel korral ma tegin paranduse § 69 I. lõikes sõna „sisu“ asemele võtta sõna „aine“ ja II. lõikes sõna „sisust“ asemele „ainest.“ Motiivid tõin II. lugemisel ette. Panen ette seda parandust vastu võtta.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Mis puutub rhs. J. Wanja ettepanekusse, siis kõnelesin mina juba II lugemisel, mispärast ma selle parandusega ühineda ei saa. Ma ei hakka neid wäiteid, mis ma sel korral ette tõin, siin uuesti kordama. Mis puutub rhs. T. Kalbus'e ettepanekusse, siis ei ole mul wõimalik nimetatud parandusega sellepärast ühineda, et Riigikogu II. lugemisel selle paragr. parandatud kujul, nagu ta III. lugemisel Riigikogule ette on pandud, vastu wõttis. Kuid ma pean

rahvasaadikute tähelpanu selle peale juhtima, et selle paragr. III. lõige kodukorra komisjoni enamuse poolt sel kujul wastu võeti ja Riigikogule ette pandi, nagu rhs. T. Kalbus ette paneb.

Juhataja O. Strandman: Ma panen kõige enne hääletamisele rhs. J. Wanja ettepaneku selle kohta, et selle paragr. I. ja II. lõikes sõna „sisu“ asemele võtta sõna „aine“. Ma palun neid, kes selle ettepaneku wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes vastu? See ettepanek on nähtawa häälteenamusega tagasi lükatud. Siis ma panen hääletamisele rhs. T. Kalbus'e ettepaneku, selle paragrahwi III. lõiget wastu võtta kodukorra komisjoni redaktsioonis, mis järgmiselt käib: „Erakorralise teadaande juures ei lubata teha ettepanekuid ega awada waidlusi, wälja arwatud Wabariigi Walitsuse liigete erakorralised teadaanded.“ Ma palun neid, kes rhs. T. Kalbus'e paranduse poolt on, käed üles tõsta. (Loetakse hääli.) Kes vastu? (Sekretäär loeb hääli.) See parandus on saanud 29 häält poolt ja 32 wastu ja on sellega tagasi lükatud. Ma panen siis § 69 hääletamisele sel kujul, nagu tema II lugemisel Riigikogu poolt wastu võetud ühes redaktsioonilise muudatusega: III. lõikes sõna „waidlusi“ asemel võtta „läbirääkimisi.“ Ma palun neid, kes selle paragr. wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes vastu? Mõned üksikud hääled on wastu. Sellega on § 69. wastu võetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 69-a. Peale tegelikult hääletamisele asumise ei anta kellegile sõna enne hääletamise lõppu.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 69-a wastu.) Sõna on komisjoni aruandjal.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 70. Riigikogu võib maksta panna kõnede lühendamise asjus järgmisi kitsendusi: lühendada kõne aega, kinni panna kõnelejate nimekirja, kusjuures soowijad ennast enam üles anda ei või, ehk enne nimekirja kinnipanekut seda tegema peawad, ehk ka waidlusi hoopis ära lõpetada, ilma et üleskirjutatud kõnelejatele enam sõna antaks, misjuures aga sõna peawad saama rühmade esitajad ja aruandjad.

Neid ettepanekuid teha ei ole lubatud koosoleku juhatajal ja need ettepanekud loetakse tagasilükatuks, kui $\frac{1}{3}$ koosolijatest liigetest nende wastu hääletab.

Rkl. M. Neps (sd.): Austatud rahvasaadikud! Mina panen ette seda paragr. wälja jätta. Riigikogu on eelmistes paragrahwides küllalt juba ette näinud, missuguses korras Riigikogu liikmed wõiwad sõna võtta. Käesolewa paragrahwiga tahab aga Riigikogu anda enamuserakondadele täielise wõimaluse wähemuse õigusi kärpida. Sellega saaksid eelmistes paragrahwides antud õigused annulleeritud. Prungib ainult enamuserakonnal ettepanekut teha — kõnelejate nimekiri kinni panna, siis on Riigikogu liigetal kõnelemise õigus arutusel olewa punkti kohta võetud. Eelmistes paragrahwides räägitakse aga, et igal Riigikogu liikmel on näituseks seaduseelnõu esimesel lugemisel piiramata sõnaõigus piiramata ajaks. Kui meie aga § 70 wastu wõtame, siis saab see Waarao lahjaks lehmaks, kes rammusad lehmad ära sööb. Sellepärast ei wõi kuidagi seda paragr. wastu võtta, kui Riigikogu tahab õiglane olla iga saadiku wastu. Mis tähendab, näituseks, ütlemine, et antakse sõna rühmade esitajatele jne., kuna ometi igal Riigikogu liikmel on õigus sõna tarwitada. Kujutage ette, et 50 Riigikogu liiget on juba sõna wõtnud ja nüüd tekib Riigikogus arwamine, et on juba küllalt kõneldud ja peaks kõnelejate nimekirja kinni panema. Teete seda, siis wõtate tegelikult sellega osalt Riigikogu liikmetelt sõnaõiguse ära ja see ei ole millegagi põhjendatud. Iga üksik Riigikogu liige on ometi walitud rahwast esitama, sellepärast on igalühel ka õigus sõnaõigust tarwitada. Enamus tahab seega üksikute sõnaõigust ära võtta ja see ei ole mitte õiglane, sellepärast panen ma Sotsiaaldem. rühma nimel ette § 70 wälja jätta.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Komisjoni seisukohast wälja minnes ei saa ma hra Neps'i ettepanekuga mitte leppida. Kuigi sõnasaamise kord eelmistes paragrahwides on ette nähtud, siiski wõin ma tähelpanu selle peale juhtida, et nendes paragrahwides ei ole mitte ette nähtud seda, kuidas wõimalik on rahvasaadikute kõneaega wähendada ja mil wiisil kõnelejate nimekirja kinni panna. Kui meie selle paragr. kodukorrast wälja jätame, siis on kodukorras tühi koht sees ja Riigikogul enesel ei ole õigust mingil tingimisel kõnelejate nimekirja kinni panna, ega kõneaega piirata. Sellepärast soowitan ma, komisjoni seisukohalt wälja minnes, et Riigikogu paragr. sel kujul wastu wõtaks, nagu ta II. lugemisel on wastu võetud.

Juhataja O. Strandman: Asun hääletamisele. Kes hra Neps'i ettepaneku poolt on, see on § 70. wastu. Palun neid, kes § 70-da wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes on wastu? Kas soowitakse hääle äralugemist? (Pahemalt poolt: Palume!) Palun sekretääri hääled ära lugeda. (Hääletatakse uuesti.)— See paragr. on 37 häälega 28 wastu wastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 71. Riigikogu liikmed woiwad oma küsitud sõna teistele liigetele edasi anda ja oma sõnasaamise järjekorda üksteisega wahetada, millest tuleb teatada koosoleku juhatajale.

See sõna teisele andmine wõib sündida ainult § 65-da I-ses lõikes tähendatud kõneaja pikendamise mõttes, mitte aga kõnelemise kordade arwu suurendamise mõttes.

Pikenduse kaudu saadud kõneae ei tohi kesta üle ühe tunni, ühes kõneleja enese õigustatud 15 minutiga.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 71 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 72. Kui Riigikogu poolt olid tunnistatud waidlused lõpetatuks, wõi kõnelejate nimekirja kinnipanduks, rühmade esitajad ja aruandja sõna saanud ehk sõnast keeldunud, aga mõni Wabariigi Walitsuse liige wõi wiimase esitaja siiski wäljaspool järjekorda sõnasaamise õigust tarwitades sõna wõtab, siis awatakse tema kõne järele läbirääkimised uuesti.

Juhataja O. Strandman: Sõnasooijaid ei ole. Ma panen selle paragr. hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Seega on § 72 wastu wõetud. — Pean Riigikogule teatama, et rkl. Martinson'i poolt on kirjalik ettepanek tulnud: „Panen ette kodukorra lugemist peale § 72 wastuwõtmist tänasel koosolekul lõpetada, et wõimalik oleks kiiremalt üle minna õpetajate palgaseaduse II lugemisele“. Palun neid, kes selle ettepaneku poolt, käed üles tõsta. Kes selle wastu? Enamus on selle wastu. Sellega on ettepanek tagasi lükatud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: VIII peatükk. Hääletamise kord Riigikogu koosolekul. § 72-a. Kõik ettepanekud ja esitise wõi seaduseelnõu kohta tehtud parandused ning täiendused peawad olema kirjalikud.

Riigikogu Juhatusel on õigus leppida suusõnalise ettepanekuga ainult korra kohta käiwate ettepanekute puhul.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 72-a wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 73. Enne hääletamist awaldab koosoleku juhataja kõik ettepanekud, parandused ja täiendused.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 73 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 74. Parandused ja täiendused hääletatakse enne, kui need esitise wõi seaduseelnõu osad, mille kohta nad tehtud.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 74 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 75. Kui aruandja ühineb paranduse ehk täiendusega, siis ei panda seda parandust eraldi hääletamisele, waid hääletamisele tuleb terve ettepanek muudetud kujul.

Kui aga mõni Riigikogu liige nõuab lahus hääletamist, siis hääletatakse parandus § 74 korras.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 75 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 76. Kui ettepanekuid, parandusi ja täiendusi mitu, siis hääletatakse kõige pealt need, millede wastuwõtmine teiste hääletamise tarbetuks teeb ja selle järele need, mis erinewad algettepanekust kõige rohkem; kui sarnast wahet ei ole, siis hääletatakse neid sisseandmise järjekorras.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 76 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 77. Teisel ja kolmandal lugemisel hääletatakse seaduseelnõu üksikute osade wõi paragrahwide wiisi läbi, kolmanda lugemise lõpul aga terve sisu korraga.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 77 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 78. Wälislepingute ratifitseerimisel ei hääletata lepingut osade wiisi, waid ainult seaduseelnõu lepingu kinnitamise kohta.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 78 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 79. Otsused tehakse liht hääleteenamusega, wälja arwatud juhtumised, mis ette nähtud §§ 36, 71, 81 ja 113.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 79 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 80. Hääletatakse lahtiselt ehk kinni-

selt. Hääletatakse kinniselt, kui seda vähemalt 10 liiget nõuab. Hääletamine võib $\frac{1}{2}$ koosolijate liigete soovil olla ka nimeline.

Kinnise hääletamise nõudmisel on eesõigus nimelise hääletamise nõudmise ees.

Rkl. A. Palwadre: Praeguses redaktsioonis § 80 annulleerib täiesti nimelise hääletamise. Võib juhtuda, et nimelise hääletamise nõudmise korral alati leidub 10 isikut, kes nõuavad kinnist hääletamist. Sellega ei saaks kunagi nimelist hääletamist ette võtta. Ma teen uuesti sellesama ettepaneku, mis juba teisel lugemisel oli tehtud, seda paragr. järgmiselt redigeerida: „Hääletatakse lahtiselt, välja arvatud juhtumised, mis ette nähtud § 2. Hääletamine on nimeline, kui seda nõuab $\frac{1}{2}$ koosolijatest liigetest.“ § 2 on juba vastu võetud kinnine hääletamine, nimelt juhatuse liigete walimise korral. Seda enam ümber teha ei saa, kuid piirata kinnist hääletamist oleks otstarbekohane ja harilikult parlamendis kinnist hääletamist mitte ei kultiveerita.

Meil on kinnise hääletamisega nii kaugele mindud, et iga küsimuse kohta kinnist hääletamist võib nõuda, isegi päewakorra muutmise kohta, kui aga 10 Riigikogu liiget seda nõuavad. Kujutage omale ette, kui kaugele võib wiia niisugune praktika, kui meie kinnise hääletamise nõudmises sellele kohale jääme § 80 juures, kui II lugemiselgi. Neist motiividest välja minnes palun ma seda parandust § 80 juure vastu võtta.

Rkl. K. Ast (sd.): Peale nende põhjenduste, mida rhs. A. Palwadre oma ettepaneku toetamiseks ette tõi, oleks mul veel tähendada, et sugugi loogiline pole, kui kinnisele hääletamisele eesõigus antakse enne nimelist hääletamist. Nimelise hääletamise nõudmiseks on vaja $\frac{1}{2}$ Riigikogu liigete nõusolekut, kuma kinnist hääletamist võib nõuda ja kinnine hääletamine ette võetakse $\frac{1}{10}$ Rk. liigete soovil. Sellega oleks $\frac{1}{2}$ Rk. liigete tahtmise avaldusel väiksem kaal, kui $\frac{1}{10}$ Rk. liigete tahtmise avaldamisel. Kui, näituseks, 34 liiget nõuavad lahtist hääletamist ja 10 Rk. liiget kinnist hääletamist, siis, selle paragr. redaktsiooni järele, on maksew 10 Rk. liikme tahtmine enamuse vastu. Ma saaks aru, kui siin oleks nimetatud $\frac{1}{10}$ asemel $\frac{1}{2}$ Rk. liigetest, kes kinnist hääletamist nõuavad, siis oleks olnud 68 34 vastu, kuid praegusel korral $\frac{1}{10}$ hääletega eesõigust

anda kinnisele hääletamisele, pole sugugi õige ega loogiline.

Kuid siin tuleb iseäranis veel tähele panna, rkl. A. Palwadre seletust, et igal juhtumisel nõuda võib kinnist hääletamist, muidugi, kui meie § 80 sennise redaktsiooni juure jääme, nii, et kui kinnise hääletamisega kuritarwitusi tahetakse ette võtta, siis see paragr. praegusel kujul selleks võimaluse jätab, ja sarnasel korral muutub meie töötamine lihtsalt võimatuks.

Rkl. A. Schulbach (töer.): Rhs. K. Ast ei teinud ettepanekut kinnise ja nimelise hääletamise järjekorra kohta, sellepärast teen järgmise ettepaneku: „Nimelise hääletamise nõudmisel on eesõigus kinnise hääletamise nõudmise ees.“ Selle ettepaneku põhjenduseks ütlen, et praegusel kujul § 80 võimaluse annab nimelise hääletamise nõudmist igal juhtumisel annulleerida, sest et alati 10 liiget leidub, kes nimelise hääletamise vastu ja selle kõrvaldamiseks kinnist hääletamist nõuda võiwad.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Kommisjoni aruandjana ei ole minul loomulikult mitte võimalik ühineda rkl. A. Palwadre ja A. Schulbach'i parandustega. Kui kodukorra komisjon § 57 kodukorras arutas, milles kõneldi kinnisest ja nimelisest hääletamisest, siis leidis komisjon, et selles paragr. ei olnud teatawat kokkukõla, ei olnud mitte ette nähtud, missugusel hääletamisel on eesõigus, kas kinnisel või nimelisel, ja komisjon asus sellele seisukohale, et eesõigus on kinnisel hääletamisel. Isikliselt, tähendan, olen ma rkl. A. Schulbach'i poolt ettekantud paranduse poolt, kuid komisjoni aruandjana ei ole mul mitte võimalust sellega ühineda ja loomulikult otsustab Riigikogu selle küsimuse ise.

Juhataja O. Strandman: § 80 kohta on sisse tulnud kaks parandust: rhs. A. Palwadre ja rhs. A. Schulbach'i poolt. Nõutakse nende paranduste ettekandmist? (Hüüded: Palume!) Rhs. A. Palwadre parandus on järgmine: „Hääletatakse lahtiselt, välja arvatud juhtumised, mis ette nähtud § 2. Hääletamine on nimeline, kui seda nõuab $\frac{1}{2}$ koosolijatest liigetest.“ Rhs. A. Schulbach'i parandus on järgmine: „Nimelise hääletamise nõudmisel on eesõigus kinnise hääletamise nõudmise ees.“ Kas rhs. A. Schulbach'i parandus oli II lugemisel: (Kommisjoni aruandja: Jah, sellega esines rhs. A. Rei.)

Kui rhs. A. Palwadre ettepanek wastu wõetakse, siis langeb ära rhs. A. Schulbach'i ettepanek; sellega panen siis hääletamisele esimesena rhs. A. Palwadre ettepaneku. (Hääletatakse.) Mulle näib, et enamus on wastu. Nõutakse häälte äralugemist? (Ei.) Häälte äralugemist ei nõutud, — parandus on enamusega tagasi lükatud. Panen hääletamisele rhs. A. Schulbach'i ettepaneku. Palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta? Kes wastu? Wastu on üksikud hääled, sellega on see parandus wastu wõetud. Panen nüüd hääletamisele § 80 tehtud parandusega. Kes on selle paragr. wastuwõtmise poolt, palun käed üles tõsta. Kes wastu? Wastu ei olda. Sellega on § 80 wastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 81. On hääletamisel üks ettepanek, siis loetakse hääled „poolt“ ja „wastu“ ja tunnistatakse ettepanek wastuwõetuks, kui ta sai hääli rohkem „poolt“, kui „wastu“, hoolimata erapooletuks jäänutest.

On hääletamisel mitu ettepanekut, siis hääletatakse kõik ettepanekud ainult „poolt“ ja tunnistatakse see ettepanek wastuwõetuks, mis sai kõige suurema absoluutse enamuse. Ei saanud aga ükski ettepanek absoluutset enamust, siis hääletatakse kõik ettepanekud uuesti, kuid juba „poolt“ ja „wastu“ ses järjekorras, kui nad enamuse järele esimesel korral hääli said ja tunnistatakse wastuwõetuks see ettepanek, mille „poolt“ antute häälte arw, kui neist „wastu“ antud hääled maha arwatud, kõigesuurem on.

Kui seaduseelnõu teisel lugemisel teistkordne hääletamine tagajärjetaks jääb, siis wõetakse ette kolmaskordne hääletamine ainult „poolt“ olewate häälte äralugemisega ja tunnistatakse wastuwõetuks see ettepanek, mis on saanud kõigerohkem hääli.

Kui seaduseelnõu kolmandal lugemisel teistkordne hääletamine tagajärjetaks jääb, siis wõetakse juhtumisel, kui ettepanekud seaduseelnõu kohta olulise tähtsusega on, järgmisel koosolekul selle paragr. II-se lõike korras uus hääletamine ette, mis lõplik on. Seaduseelnõu arutamine lükatakse sarnase hääletamise tagajärgede seigumiseni edasi.

Kahtluse juures lahtisel hääletamisel wõib Riigikogu liige nõuda hääletamist sedelitega ainult sel korral, kui „poolt“ ja „wastu“ häälte wahel mitte suurem ei ole kui wiis.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 81 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 82. Lihtülemineku-wormelid hääletatakse enne motiweeritud.

Rkl. A. Schulbach (töer.): Teisel lugemisel oli parandus sõna „enne“ asemel panna „pärast“, nii et lihtülemineku-wormelid hääletatakse „pärast“ motiweeritud. Ma teen uuesti selle ettepaneku, põhjendades sellega, et lõpu hääletamisel olles lihtülemineku-wormelil kergem oleks häälteenamust koguda.

Juhataja O. Strandman: Selle paranduse tegi II lugemisel herra Abramson. Panen herra Schulbach'i poolt praegu tehtud paranduse, sõna „enne“ asemel panna „pärast“, hääletamisele, ja palun neid, kes selle ettepaneku wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Raske on otsustada ja sellepärast palun ma hääli ära lugeda. (Hääletatakse uuesti. Sekretäär loeb hääli.) Sellega on see parandus 39 häälega 26 wastuseismisel wastu wõetud. — Panen § 82 ühes tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on mõned üksikud hääled. Sellega on § 82 wastu wõetud. (Hüüded kohtadelt: „Waheaeg määrata“.) Sõna on korra kohta rhs. J. Seljamaa'l.

Rkl. J. Seljamaa (töer.): Tahtsin just ettepanekut teha waheaega määrata.

Juhataja O. Strandman: On ettepanek tehtud waheaega määrata. Wastu ei olda, siis kuulutan 15-minutilise waheaja.

(Waheaeg algab kell 7,55 min.).

Peale waheaja algab koosolek kell 8,25 min.

Koosolekut juhatab esimees O. Strandman.

Sekretääri kohal abisekretäär J. Bergman.

Juhataja O. Strandman: Koosolek kestab edasi.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Peatükk IX. Wabariigi Walitsuselt arupärimise kord. § 83. Arupärimise ettepanek antakse kirjalikult Riigikogu Juhatusle hiljemalt päewal enne koosolekut, millal teda päewakorras näha tahetakse, vähemalt kolme Riigikogu liikme allkirjaga. Arupärimine loetakse wastuwõetuks, kui teda Riigikogu koosolekul on toetanud vähemalt 25 Riigikogu liiget, ehk

kui arupärimine on sisse antud 25. Riigikogu liikme allkirjaga. (põhiseaduse § 56.).

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 83 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 84. Sisseantud arupärimistest ja arupärimiste ettepanekutest teatamine, arupärimiste peale vastamine ja vastuse puhul peetavad läbirääkimised sünnivad ühel Riigikogu koosolekul nädalas, kui Riigikogu teist aega ei ole määranud.

Arupärimise ettepaneku põhjenduseks antakse sõna ühele ettepaneku allakirjutajatest. Selle järele tehakse hääletamise teel kindlaks, kas ettepanekut toetab tarviline arv Riigikogu liikmeid.

Rkl. J. Wanja (kom.): Ma teen ettepaneku sõna „ühele“ asemel võtta „kahele“.

Juhataja O. Strandman: Sõnasoowijaid enam ei ole. (A. Birk kohalt: Palun.) Ma palun Riigikogu liikmeid aegsasti sõna võtta.

Rkl. A. Birk (rhv.): Mina kordan oma ettepanekut, mis II lugemisel selle paragr. juure tehtud, et pärast sõnade „selle järele“ panna sõnad „antakse sõna rühmade esitajatele, igast rühmast ühele, mille järele“... jne.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Komisjoni seisukohast ei saa ma ühegi ettepanekuga ühineda. Komisjon leiab, et sellest küll on, kui arupärimise puhul ühele allakirjutajatest sõna antakse, ja arwab, et läbirääkimised võivad esile tulla ainult peale selle, kui arupärimise peale on vastus antud. Nõnda, et komisjoni seisukohast välja minnes ei saa ma kumbagi ettepanekuga ühineda.

Juhataja O. Strandman: Esimene ettepanek on rkl. Wanja poolt, et arupärimise põhjendamiseks antakse sõna kahele ja teine ettepanek on herra Birk'i poolt, et sõnade „selle järele“ panna sõnad „antakse sõna rühmade esitajatele, igast rühmast ühele“. Panen siis esimeseks herra Wanja paranduse hääletamisele ja palun neid, kes selle vastuvõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes vastu? Nähtav enamuse on selle vastu. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Nüüd ma panen hääletamisele herra Birk'i paranduse. (Hääletatakse. Sekretäär loeb häält.) Sellega on ettepaneku poolt 29 ja vastu — 29 häält. nii, et see ettepanek on tagasi lükatud. Panen nüüd § 84 nõnda hääletamisele nagu tema

teisel lugemisel on vastu võetud. Palun neid, kes selle paragr. poolt on, käed üles tõsta. Kes vastu? Vastu on üksikud hääled. Sellega on § 84 hääletenamusega vastu võetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 85. Arupärimine võib seletust nõuda nii Wabariigi Walitsuselt, kui ka tema üksikult liikmelt. Arupärimine ei tohi sisaldada üleskutset kuritegewusele ja haawaid ütelsi. Esimesel juhtumisel ei anna Riigikogu Juhatus arupärimisele kordkorras ettenähtud käiku, viimasel juhtumisel kõrvaldab arupärimisest haawawad ütelsed ehk paneb ette arupärimise sisseandjatele neid kõrvaldada.

Rkl. J. Wanja (kom.): Ma teen ettepaneku selle paragr. teine lõige välja jätta.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Komisjoni seisukohast välja minnes ei saa ma selle ettepanekuga ühineda.

Juhataja O. Strandman: Panen herra Wanja poolt tehtud paranduse hääletamisele, sellest paragr. teine lõige välja jätta. (Hääletatakse.) Nähtawa hääletenamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen nüüd § 85 nii hääletamisele, nagu ta teisel lugemisel vastu sai võetud. (Hääletatakse.) Vastu on üksikud hääled. Sellega on § 85 vastu võetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 86. Sisseantud arupärimised ja arupärimiste ettepanekud jagatakse Riigikogu ja Wabariigi Walitsuse liigetele kätte.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 86 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 87. Riigikogu võib määrata arupärimiste peale wastamise aja, kusjuures kõige pealt selles asjas Wabariigi Walitsuse või wastawa Wabariigi Walitsuse liikme seisukoht, kui arupärimine tema poole pöördud ja ta koosolekul wiibib, ära kuulatakse.

Arupärimise peale wastamine sünnib hiljemalt 30. päewal peale arupärimise vastuvõtmise. Kui aga Riigikogu enne oma istungjärgule lõpu teeb, siis tuleb arupärimine wastamisele järgnewa istungjärgu esimesel koosolekul.

Rkl. J. Allikso (kom.): Ma teen ettepaneku paragr. lõpp peale sõnade „tuleb arupärimine wastamisele“ vastu võtta järgmiselt: „istungjärgu viimasel koosolekul.“ (Naer.)

Rkl. P. Abramson (is.): Panen ette § 87 teises lõikes 1. reas muudatust ette võtta. Arupärimisele vastamine sünnib hiljemalt „kümnendal“ päeval peale arupärimise wastuwõtmist.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Teisel lugemisel tõin ma motiiveeritud ettepaneku, miks ma komisjoni seisukohast välja minnes nende parandustega ei saa ühineda; loomulikult jään komisjoni aruandjana endisele seisukohale.

Juhataja O. Strandman: Panen nüüd hääletamisele herra Abramson'i ettepaneku. P. Abramson'i ettepanek ei ole kirjalikult sisse antud. Herrad Riigikogu liikmed, palun oma parandused aegsasti sisse anda, et Riigikogu ei pruugiks oodata. Panen rkl. herra Abramson'i ettepaneku hääletamisele: § 87. teises lõikes 1-ses reas muudatus teha, et arupärimise peale vastamine sünniks 30 päewa asemel mitte hiljemalt 10 päewa. (Hääletatakse.) See parandus on nähtawa hääaltenamusega tagasi lükatud. Panen rkl. J. Allikso ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see parandus tagasi lükatud. Panen § 87. hääletamisele nii, nagu ta teisel lugemisel vastu sai võetud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 87 vastu võetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 88. Arupärimisele võib üks Wabariigi Walitsuse liige teise eest wastata.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 88 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 89. Ei ole mõni arupärijatest wastusega rahuldatud, otsustab Riigikogu, kunas wastuse kohta läbirääkimisi pidada. Selle küsimuse kohta antakse sõna kahele poolt ja kahele vastu § 66-da korras.

Sarnased läbirääkimised sünniwad hiljemalt 14-dal päeval peale wastuse andmise.

Arupärimine lõpetatakse üleminekuwormeliga pärast käesolewas paragr. ettenähtud läbirääkimisi.

Rkl. J. Allikso (kom.): Teen ettepaneku § 89 teises lõikes sõnade „hiljemalt neljateistkümnendal päeval“ asemele panna „hiljemalt järgmisel Riigikogu koosolekul“.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Komisjoni seisukohast välja minnes ei ühine ma selle ettepanekuga.

Juhataja O. Strandman: Ma panen hra Allikso paranduse hääletamisele, — teises lõikes sõnade asemele „hiljemalt 14-dal päeval“ võtta „hiljemalt järgmisel koosolekul“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen § 89. hääletamisele. (Hääletatakse.) Hääaltenamusega on see paragr. vastu võetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 90. Loeb Wabariigi Walitsus ehk üksik Wabariigi Walitsuse liige üleminekuwormeli endale otsekoheseks umbusalduse awalduseks, siis võib tema sellest enne üleminekuwormeli hääletamist Riigikogule teatada, ehk peale hääletamist usalduse küsimust üles seada.

Rkl. T. Kalbus (töer.): Panen ette sõna: „loeb“ asemele võtta sõna „näeb“. Esimeses ja viimases reas sõnade „ehk“ asemele „wõi“ panna. Sõna „wormeli“ asemele „wormelis“, sõna „awalduseks“ asemele „awaldamist“. Põhjendan oma parandusi järgmiselt: kui sõna „otsekoheseks“ sisse jääb, siis on selge, et Wabariigi Walitsus ei wõi peale selle, kui talle on umbusaldust awaldatud, usalduse küsimust üles võtta. Usalduse küsimuse üleswõtmine peale lõpulikku otsusetegemist on minu arwates täiesti wõimatu. Praegune redaktioon on ebaloomulik ja sellest wõime üle saada, kui meie sõna „otsekoheseks“ välja jätame. Peale selle on tarwis paragr. juure lisada sõna: „ettepandud“. § 90 redaktioon oleks selle järele järgmine: „Näeb Wabariigi Walitsus wõi üksik Wabariigi Walitsuse liige ettepandud üleminekuwormelis endale umbusalduse awaldust, siis võib tema sellest enne üleminekuwormeli hääletamist Riigikogule teatada wõi peale hääletamist usalduse küsimust üles seada.“

Rkl. J. Wanja (kom.): Teisel lugemisel võeti selle paragr. juure küll mõned parandused vastu, kuid ma ei leia siiski, et see paragr. wastuwõetaw oleks. Näituseks on siin öeldud, et enne üleminekuwormeli hääletamist peab wastaw walitsuse esitaja Riigikogule teatama, kas üleminekuwormel, mis ette pandud, teda haawab wõi mitte. Mina leian, et niisugune seisukord ei ole parlamentlises taktikas kohane. Kui walitsuse esitajale on umbusaldust sisaldaw üleminekuwormel ette pandud, siis on loomulik, mis selle tagajärg peab olema. Teen ettepaneku seda paragr. välja jätta.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Komisjoni nimel ei saa ma rhs. J. Wanja parandusega ühineda. Riigikogu wõttis § 90 sel kujul wastu, nagu ta rahwasaadikutele kätte antud. Rhs. T. Kalbus'e parandused on redaktsioonilised, näit., sõna: „loeb“ asemel „näeb“, „ehk“ asemel „wõi“ j. t. Kui keegi ei nõua rhs. T. Kalbus'e paranduste eraldi hääletamist, siis wõin ma komisjoni nimel nende parandustega ühineda.

Juhataja O. Strandman: Kas nõutakse rhs. T. Kalbus'e paranduste hääletamist? Ei nõuta. Mis puutub rhs. J. Wanja ettepanekusse seda paragr. välja jätta, siis otsustatakse see hääletamisel. Palun neid, kes § 90 wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Wastu on vähemus. § 90 on sellega wastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Peatükk X. Wabariigi Walitsusele küsimiste ettepanemise kord. § 91. Küsimine antakse Riigikogu Juhatusese kirjalikult, hiljemalt päewal enne koosolekut, kus ta ettekandmisele tuleb, küsija Riigikogu liikme allkirjaga.

Küsija teatab küsimisel, millal ta wastust soowib.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 91 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 92. Küsimine ei tohi sisaldada üleskutset kuritegewusele, hääwawaid ütelsi, põhjendusi, tagajärgede kokkuwõtmist, näpunäiteid ega iseloomustusi. Wastasel juhtumisel ei anna Riigikogu Juhatus temale kodukorras ettenähtud käiku, sellest Riigikogule teatades.

Rkl. K. Wirma (sd.): Teen ettepaneku selle paragr. esimesest lausest välja jätta sõnad: „põhjendusi, tagajärgede kokkuwõtmist, näpunäiteid ega iseloomustusi.“ See on seesama parandus, mis ma II lugemisel tegin.

Rkl. P. Abramson (is.): Teen samasuguse ettepaneku, nagu ma II lugemisel tegin, seda paragr. hoopis välja jätta. Põhjenduseks wõib ette tuua seda, et igal Riigikogu liikmel, kes aru pärib wõi küsib, enam-wähem teada on, mida küsida.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Mul ei ole wõimalik rhs. K. Wirma ja P. Abramson'i parandustega ühineda. Meil tuleb wahet teha arupärimiste ja küsimiste wahel. Küsimise juures tuleb eraldada si-

salist ja wormilist külge. § 92 puudutab küsimise sisulist külge: kui meie teda välja jätame, et arupärimisi üksikutele Wabariigi Walitsuse liigetele ja Wabariigi Walitsusele ette ei wõi kanda, mis sisuliselt mitte küsimised ei ole; sellepärast palun ma Riigikogu, seda paragr. sel kujul wastu wõtta, nagu see paragr. teisel lugemisel on wastu wõetud.

Juhataja O. Strandman: Selle paragrahwikohta on kaks parandust sisse antud: esimene parandus on rkl. Wirma poolt, selle paragr. esimesest lausest välja jätta sõnad: „põhjendusi, tagajärgede kokkuwõtmist, näpunäiteid ega iseloomustusi.“ Teiseks on rkl. Abramson'i ettepanek, seda paragr. hoopis välja jätta. Ma palun neid, kes on hra Wirma ettepaneku poolt, sellest paragrahwist ettelõetud sõnu välja jätta, käed üles tõsta. Kes wastu? Hra Wirma ettepanek on saanud poolt 31 häält, wastu 34, ning on sellega tagasilükatud. Nüüd panen ma § 92 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus; sellega on see paragr. wastu wõetud.

Rkl. T. Kalbus (töer.): Teisel lugemisel oli kodukorra komisjoni poolt järgmine paragr. ette pandud; nimelt § 92, mis 30 häält poolt ja 30 — wastu sai, ning sellega hääletamisel tagasi lükati; mina panen ette, seda § 92-a all jälle üles wõtta, ning see paragr. on järgmine: „Küsimine tohib sisaldada ainult järelepärimist, kas teatud asjaolu õige on, kas seletus, mida Wabariigi Walitsus wõi üksik Wabariigi Walitsuse liige awaldanud, täielik oli, kas Wabariigi Walitsus wõi üksik Wabariigi Walitsuse liige tarwiliku ja wõimaliku leiab olewat teatawat dokumenti Riigikogule awaldada. Kas Wabariigi Walitsus wõi üksik Wabariigi Walitsuse liige mõne küsimise kohta juba seisukohta on wõtnud ja missuguse, wõi mõtleb ta seda alles teha.“ Põhjendused selle paragr. wastuwõtmise kohta said kodukorra komisjoni aruandja poolt juba sel korral ette toodud, nii et ma neid kordama ei hakka.

Rkl. K. Ast (sd.): Hra Kalbus'e ettepaneku wastu peab waidlema, sest kui juba eelmises paragrahwis, mis nüüd kolmandal lugemisel wastu on wõetud, ära on tähendatud, et küsimisi ette wõib panna ainult kõigeliühemas küsimiste wormis, ilma põhjenduste ettetoomiseta, ilma kokkuwõtteid ja näpunäiteid tegemata, ja ilma, et wõiks neile iseloomustusi anda, siis on see küsimiste ettepaneku tegemise wõima-

lus iseenesest juba väga kitsendatud, kitsastesse raamidesse asendatud, ja kui nüüd tahetakse veel ära määrata, mis asja kohta küsimist ette võib panna, siis tehakse igasugune küsimiste ettepanemine täitsa võimatuks. Elu on väga mitmekesine ja tarwidus Wabariigi Walitsusele küsimisi ette panna võib väga mitmesugustel aladel tekkida, nii et neid alasid keegi üles lugeda ei jaksa. Hra Kalbus'e ettepanekus on neid küll õige rohkesti ette nähtud ning seal on püütud seda asja võimalikult laiale alusele seada, kuid ometi ei ole hra Kalbus see mees, kes kõiki võimalusi oskaks ette näha, ega ole ka teist niisugust meest olemas, kes seda teha võiks. Kui küsimiste ettepanemine juba nüüd on seatud sarnasele alusele, et küsimised otse telegrammilist laadi kannawad, siis jäägu vähemalt selle kohta wabadus, missuguse aine kohta küsimisi ette võidakse panna.

Rkl. P. Abramson (is.): Rkl. hra Kalbus on selle kodukorra projektist, nii öelda, tema esimesest trükist selle wana paragr. uuesti päwakorrale toonud ja soowitab tema wastuwõtmist; Rkl. Ast on juba selle wastu kõnelenud, ja need põhjendused, mis tema ette kandis, on küllalt jõulised, et hra Kalbuse ettepanekut tagasi lükata. Peale selle tahaksin mina aga veel tähelpanu juhtida selle peale, et see kodukord eriseadusena „Riigi Teatajas“ awaldatakse, nagu põhiseadus seda nõuab; kui tema aga eriseadusena awaldatakse, siis peawad temal, nagu siin paremalt poolt armastatakse öelda, oma head ja hiilgawad küljed olema, ning need on selles, et seadus ei püüa elu normeerida sedawõrd, et seal igasuguseid peensusi ette kirjutatakse, waid eriseadus peab olema awar ja küllalt lai selleks, et elule ja nähtustele arenemiswõimalust anda ja, nii öelda, mitte ootamatusi enesega kaasa ei tooks. Wõtame, näituseks, kaelakohtu seaduse; see piirab üheltpoolt ära, mida mitte teha ei tohi, sina ei tohi siin kõiki kõneleda. See kõlab siis nii, et mis keelamata, seda lubatakse kõnelda. Siin on ära keelatud ja piiratud need nõndanimetatud küsimised, üht asja lubatakse teha, teist mitte ja lõpuks tuieb nii wälja, et siin mingisugusest „küsimisest“ juttu ei olegi peale selle, mis siin lubatakse. Kui aga näituseks korraga esineb üks sarnane küsimus, mis selles paragrahwis ette nähtud ei ole, siis ei saa sellega wist ka esineda. Wenemaal omal ajal ei olnud näituseks kriminaal seadustes elektriwoolu wargust ette nähtud ja hiljemini tuli tarwidus seda seadust elunõuete

kohaselt täiendada. Kokku wõttes pean tähendama, et siin talitamine kõikipidi piiratud on ja ei wõi ka mitte ette näha. missugusel kujul nemad wõiwad ette pandud saada. Arwan, et ei ole mingisugust tarwidust hakata üles wõtma, missugused peawad sisuliselt ja wormiliselt tehtawad küsimised olema, sest see ei wasta sugugi elunõuetele. Kahtlemata tuleks rkl. T. Kalbus'e ettepanek tagasi lükata.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Kodukorra komisjoni lõpulikult seda paragrahwi täiendades wõttis § 94-da wastu, mille Riigikogu II. lugemisel wälja hääletas. II. lugemisel sai see paragr. samapalju hääli poolt, kui wastu, siis peab ka Riigikogu III. lugemisel oma hääletamisega otsustama, kas see paragr. peab sisse jääma, ja mul ei ole praegu mitte wõimalust arwesse wõtta hääletamist II. lugemisel. Ma ei saa nii hästi ühe kui teise ettepanekuga ühineda.

Juhataja O. Strandman: Panen rkl. T. Kalbus'e ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 28 häält. Wastu ka 28 häält. Seega on see ettepanek tagasi lükatud. (Naer.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 93. Riigikogu Juhatus annab küsimisest Wabariigi Walitsusele ehk küsimises tähendatud Wabariigi Walitsuse liikmele esimesel wõimalusel teada.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 93 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 94. Sissetulnud küsimiste ettekandmine samuti ka nende peale wastamine sünnib ühel Riigikogu koosolekul nädalas, kui Riigikogu teist aega ei ole määranud.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 94 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 95. Küsimise kannab Riigikogu koosolekul ette küsimise tegija ehk tema wolitusel mõni teine Riigikogu liige.

Rkl. K. Wirma (sd.): Teen ettepaneku sellele paragr. juure lisada „kusjuures küsimise ettepanijale sõna antakse küsimise põhjendamiseks, kuid mitte üle 15 minuti.“ See tarwidus on iseäranis sellepärast tähtis, et § 92. jäid sisse need sõnad, mis keelawad küsimise esitamisel anda näpunäiteid, iseloomustusi jne. nõnda et Riigikogu liigetele küsimise arusaadawaks tegemiseks nüüd kindlasti on tarwis sõna anda küsimise põhjendamiseks, sest muidu ei saada küsimisest üleüldse aru.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Kommisjoni nimel ei saa ma selle parandusega ühineda. Ma usun, et rahwaesitajate kohus on sarnaseid küsimisi ette panna, millest nad ise aru saavad.

Juhataja O. Strandman: Panen rks. K. Wirma täienduse hääletamisele. (Hääletatakse.) See ettepanek on 36 häälega 28 vastu tagasi lükatud. Ma panen nüüd selle paragr. hääletamisele nii, nagu ta II lugemisel vastu wõeti. (Hääletatakse.) Wastu on mõned üksikud; seega on see paragr. häälteenamusega vastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 96. Ühe Wabariigi Walitsuse liikme eest wõib teine wastata.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 96 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 97. Wastamine küsimistele sünnib hiljemalt neljateistkümnendal päewal peale küsimise Riigikogus ettekandmist.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 97 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: Ma juhin Riigikogu liigete tähelepanu selle peale, et kätte jagatud eksemplaaris on teise rea algul wälja jäetud järgmised sõnad „wõi tema wolitusel mõnele teisele Riigikogu liikmele“; nõnda on § 98 järgmine: „Küsimise peale wastamise järele antakse ainult küsijale wõi tema wolitusel mõnele teisele Riigikogu liikmele kümneks minutiks sõna teatamiseks, kas ta wastusega rahuldatud on wõi mitte, kusjuures teatada wõib, miks ta wastusega rahuldatud ei ole.“

Rkl. T. Kalbus (töer.): Ma teen ettepaneku seda paragr. wälja jätta, sest et temal mingisugust mõtet ei ole. Kui Wabariigi Walitsus wastanud on ja küsija wastusega rahuldatud ei ole, siis ei pruugi temale enam sõna anda. Kui aga Riigikogu enamus ei peaks mitte otsustama seda paragr. wälja jätta, siis teeksin ettepaneku, et arupärija, kui ta wastusega rahuldatud on wõi mitte, oma seisukoha toetamiseks kolmeminutilise aja saaks. Nii teeksin ma weel ettepaneku sõnade „kümneks minutiks“ asemel wõtta „kolmeks minutiks.“

Juhataja O. Strandman: Sõnasooijaid ei ole. Kuna see küsimus, kas seda paragr. wälja jätta wõi mitte, ära otsustatakse hääletamise juures, siis panen praegu paranduse hääletamisele. (Wahel-

hüüded paremalt poolt: Enne poolt ja vastu.) Soowitakse enne hääletada, kas seda paragr. täiesti wälja jätta? Kas selle hääletamise korra kohta ei protesteerita? (Rkl. K. Ast kohalt: See ei ole harilik kord.) Harilik kord see ei ole, nõnda et ma panen kõige pealt paranduse hääletamisele ja palun neid, kes selle poolt on, et 10 minuti asemel asendatakse 3 minutit, käed üles tõsta. Kes vastu? Kas soowitakse häälte äralugemist, minu arwates on 3 minuti poolt enamus. (Hüüded: palume hääled ära lugeda.) (Hääletatakse uuesti. Sekretäär loeb hääli.) See parandus on 36 häälega 29 vastu vastu wõetud. Ma panen nüüd § 98 hääletamisele, kas teda vastu wõtta wõi mitte. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 31 ja vastu 31 häält. Sellega on see paragr. tagasi lükatud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Peatükk XI. Wabariigi Walitsuse ametisse kutsumise ja ametist wabastamise kord. § 99. Wabariigi Walitsus wabastatakse ametist peale uue walitsuse ametisse kutsumise.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 99 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 100. Wabariigi Walitsuse wõi tema üksiku liikme ametist lahkumisest teatab Wabariigi Walitsus kirjalikult Riigikogu Juhatusesele.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 100 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 101. Peale lahkumiskirja teatamise otsustab Riigikogu teha Riigikogu esimehele ülesandeks ettepanekuga esineda Wabariigi Walitsuse kokkuseadmise wõi walitsuse üksiku liikme ametisse kutsumise asjus.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 101 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 102. Wabariigi Walitsuse wõi tema üksiku liikme ametisse kutsumine sünnib walimise teel lahtisel hääletamisel liht häälteenamusega.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 102 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 102-a. Pärast ametisse kutsumist esineb Wabariigi Walitsus ühel ligemal Riigikogu koosolekul oma deklaratsiooniga.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 102-a 33 hääleaga 30 hääle wastuseismisel wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 102-b. Deklaratsioonile järgnewad läbirääkimised.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 102-b wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 64 jäi senni otsustamata, kunni paragrahwid 69 ja 102-b wastu on wõetud. Nüüd tuleks § 64. wastu wõtta.

Rkl. K. Wirma (sd.): § 69. kolmas lõige ja § 102-b on nii wastu wõetud, nagu nad II lugemisel wastu wõeti. Need läbirääkimised, mis Wabariigi Walitsuse deklaratsiooni ning erakorralise teadaande puhul peetakse, kuulwad niisuguste läbirääkimiste hulka, nagu need seaduseelnõu I lugemisel peetakse. Sellepärast on tarwilik § 64 wastaw parandus sisse wõtta ja siis käiks see paragr. järgmiselt: „§ 64. Riigikogu liige wõib sõna saada esitise arutamisel, arupärimise wastuse, Wabariigi Walitsuse deklaratsiooni ning erakorralise teadaande puhul peetawatel läbirääkimistel ja seaduseelnõu esimesel lugemisel piiramata arw kordi, misjuures kõneaeg esimesel korral määramata, järgmistel kordadel kunni 15 minutit wõib olla. Teisel ja kolmandal lugemisel saab sõna seaduseelnõu iga osa wõi paragrahwi kohta kaks korda, esimesel korral piiramata ajaks, teisel korral kunni 15 minutiks.“ Nii et sinna sisse tuleks järgmised sõnad „Wabariigi Walitsuse deklaratsiooni ning erakorralise teadaande“ ja siis läheb edasi endisel kujul.

Rkl. A. Birk (rhw.): Mina panen ette sõnad „erakorralise teadaande“ enne panna, muidu segaks see õiget mõistet.

(Koosolekut hakkab juhataja abiesimees K. Wirma.)

Rkl. O. Strandman (töer.): Paragrahw erakorralise teadaande sõnawõtmise asjus kõlab järgmiselt: Erakorraliste teadaannete juures wõib teha ettepanekuid ja awada läbirääkimisi. Ma saan sellest nii aru; erakorraliste teadaannete puhul wõib Riigikogu otsustada, kas awada läbirääkimisi wõi mitte, kuid need läbirääkimised iseenesest ei ole mitte sunduslikud; et aga erakorralise teadaande puhul pikad läbirääkimised tulewad, mis mitu tundi wõiwad kesta, ei oleks harilikult kuidagi wastuwõetaw. Tuleks ainult siis läbirääkimisi pidada, kui nad tingimata tarwilikud on. See redaktsioon, mis täna wastu

wõeti, awab selleks täielise wõimaluse, et Riigikogu ära otsustab, kas ta soowib läbirääkimisi wõi mitte. Kui § 64 aga selles redaktsioonis wastu wõtta, siis oleks ka ühtlasi see wastu wõetud, et erakorralise teadaande puhul alati läbirääkimisi wõib piiramata arwul pidada, ja sellepärast teen ka mina ettepaneku, et sõnad „erakorralise teadaande“ wälja jätta.

(Koosolekut juhataja hakkab Riigikogu esimees O. Strandman.)

Rkl. K. Wirma (sd.): See on ju päris õige, et § 69 on niimoodi öeldud, et wõib seal awada läbirääkimisi, aga kui nüüd Riigikogu otsustab, et awada läbirääkimisi, siis oleks tarwiline teada, kuidas seda teha, kas antakse kahele poolt ja kahele wastu sõna wõi kuidagi wiisi. Ma arwan, et sel juhtumisel, kui otsustatakse läbirääkimisi pidada, tuleks seda harilikus läbirääkimise korras teha, nii et ei anta mitte kahele poolt ja kahele wastu sõna, waid harilikus läbirääkimise korras, nii et see on päriselt õige...

Juhataja O. Strandman: Kui seda niiviisi mõistetakse, siis wõtan oma ettepaneku tagasi.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Ma ei saa tehtud ettepanekuga mitte ühineda sellepärast, et wastawad paragrahwid 102-b ja 69 on wastu wõetud III. lugemisel. sellepärast palun neid ettepanekuid eriti hääletada.

Juhataja O. Strandman: Kõige pealt panen hääletamisele rhs. K. Wirma ettepaneku, mis kõlab järgmiselt: Teises reas peale sõna „wastuse“ sisse wõtta sõnad: „Wabariigi Walitsuse deklaratsiooni ning erakorralise teadaande“. Palun neid, kes selle ettepaneku wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Wastu on mõned üksikud hääled. Sellega on rhs. K. Wirma ettepanek wastu wõetud. Ma panen nüüd § 64 ühes wastuwõetud parandusega hääletamisele ja palun neid, kes selle paragr. wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Wastu ei ole keegi. Sellega on § 64 ühes rhs. K. Wirma parandusega wastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Peatükk XII. Riigikogu protokollide pidamine. § 103. Riigikogu koosoleku asjaajamise kohta kirjutatakse täielik protokoll, kuhu üles tähendatakse koosoleku käik, üksikute liigete ettepanekud ja koosolekul olnud arutused.

Peale täieliku protokollkirjutatakse Riigikogu otsuste protokoll, kuhu üles tähendatakse kõik otsused ja hääletamisel olnud ettepanekud ning parandused. (§ 54.)

Läbirääkimiste sisu üleskirjutamiseks võib tarvitada palgatud isikuid.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 103 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 104. Riigikogu protokollid kirjutatakse Riigikogu sekretäri või tema abi juhatusel ja wastutusel.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 104 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 105. Üksikute kõnelejate kõnede kohta võivad protokollis ainult kõnelejad ise märkusi teha.

Riigikogu liikmed võivad ühe nädala jooksul oma kõnede stenogrammide läbi waadata, wastawaid parandusi tehes. Parandused ei või aga koosolekul ettekantud mõtetest lahtu minna.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 105 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 106. Riigikogu sekretäär walwab täieliku ja otsuste protokollide õige paranduse järele. (§ 106.)

Koosoleku tegelik sekretäär tunnistab kolme nädala pärast oma allkirjaga täieliku protokollide õigeks. Kolme päewa jooksul peale koosoleku tegeliku sekretäri poolt täieliku protokollide õigekstunnistamise kinnitab koosoleku tegelik juhataja oma allkirjaga täieliku protokollide lõpulist.

Otsuste protokollid tunnistatakse kinnitatuks kolme päewa jooksul koosoleku tegeliku juhataja ja tegeliku sekretäri allkirjadega.

Protokollide parandusel tekkinud arusaamatused otsustab Riigikogu Juhatus ettepanekul wanematekogu ehk wiimase ettepanekul Riigikogu.

Waidluse all olewad protokollid kinnitatakse sekretäri ja koosoleku juhataja allkirjadega kolme päewa jooksul peale protokollide waidluse all olewa küsimuse lahendamise.

Pea tähendama, et I lõikes § 106 on klambritesse pandud silmas pidades, et mõned paragrahvid on wälja jäetud ja uued juure tulnud, sellepärast tuli lõpulist redigeerimises klambritesse panna.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 106 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 107. Kõik komisjonide protokollid (§ 32) ja aruanded lisatakse Riigikogu koosoleku protokollide juure.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 107 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 108. Koosolekute protokollide asjus tarvitatakse üksikute protokollide süsteemi, millele eraldi lisad kaasa käiwad.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 108 vastu.)

Juhataja O. Strandman: Siis on tehtud ettepanek herra W. Ernitsi poolt peale § 108 lisaparagrahwi vastu wõtta. Minewal korral on igatahes see ettepanek tagasi lükatud. Kas teie sõna ei soowiks, herra Ernits? (Rkl. W. Ernits kohalt: Palun sõna.)

Rkl. W. Ernits (sd.): Minewal koosolekul tegin ettepaneku § 108-a vastu wõtta, mis järgmiselt kõlaks: „Riigikogu koosolekute protokollid awaldatakse trükis Riigikogu Juhatusel poolt.“ Teen selle ettepaneku seekord uuesti ja põhjendan seda sellega, et ei ole ühtegi riiki, kes oma parlamendi protokolle trükis ei awaldaks. Kui seda ei tehta, ei ole wõimalust ajaloo-uurijal kusagil Riigikogu protokolle lugeda, waid ta peaks eriti siia Riigikogusse tulema ja kusagilt arhiivist neid wälja otsima. Seda wõiks üks või kaks uurijat teha, aga mitte rohkem. Mina arwan, et niisugune pobuli majapidamine meie riigile ei kõlba. Sellepärast peaks protokolle igatahes trükis awaldama. Ma ei oska enesele ette kujutada, kuidas Riigikogu ilma selleta läbi saab.

Rkl. K. Wirma (sd.): See on ju päris õige, mis herra Ernits räägib, aga küsimus ei ole mitte selles, et neid peab trükkima, waid selles, kuidas tuleks herra Ernitsi poolt ettepanud paragr. järele trükkida. Lugu on nimelt niisugune, et meile on juba teiste riikide materjaalid siia saadetud; nii on Prantsuse parlamendi materjaalid juba riigi raamatukogus saadawal. Nende riikidega on tingimata tarwis materjaalide wahetust teha, aga kuidas seda teostada, kas siin ainult protokollist jätkub, või peab ka muid materjaale paljundama, just seda tuleks kindlaks määrata. Missugust kuju materjaalide wahetusele anda ja kuidas seda teostada, on weel lahtine küsimus, mida ehk lähemal ajal lahendatakse. Et nüüd seda asja mitte kitsendada ja võib olla õieti segamini

ajada, arwan mina, et see paragr. siin üle-
arune on ja et küsimust ilma temata lahenda-
dada võib.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Kommisjoni seisukohalt ei saa ma rkl. W. Ernits'i parandusega mitte ühineda. Komisjon leiab, et see küsimus tõesti laialise tähtsusega on ja et teda komisjoni seisukohalt ad hoc, praeguse kodukorra paragr. ära otsustada ei saa.

Juhataja O. Strandman: Ma asun hääletamisele. Herra W. Ernits'i ettepanek, mis hääletamisele tuleb, kõlab järgmiselt: „Riigikogu koosolekute protokollid avaldatakse trükis Riigikogu Juhatuses poolt.“ Palun neid, kes herra Ernits'i ettepaneku poolt on, et see lisaparagr. vastu võetakse, käed üles tõsta. Kes vastu? Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: XIII. Korrapidamine Riigikogu koosolekutele. § 109. Korrapidamine Riigikogu koosolekutele on koosoleku juhataja hool. Temal on õigus kõnelejaid peatada kõneainest kõrwalekaldumise, korrarikkumise ja haawawate sõnade tarvitamise puhul, kõnelejatele ebakohaste sõnade ja ütluste eest märkusi teha, korrale kutsuda, kolmekorralise hoiatuse järele sõna ära võtta ja koosolekule ette panna kõnelejat välja heita. Enne väljaheitmise küsimuse otsustamist antakse sel puhul väljaheidetawale seletuseks sõna.

(Sõnasooiwijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 109 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 110. Koosoleku juhatajal on õigus koosoleku edasikestmist takistawaid Riigikogu liikmeid kolmekordse korralekutsumise järele koosoleku ruumist wanematekogu eelkäiwal otsusel kõrwaldada. Paneb juhataja Riigikogu koosolekule ette välja heita Riigikogu liiget, kes korrarikkumise eest juhataja korraldusel on koosolekult kõrwaldatud, siis ei anta väljaheidetawale seletuseks sõna.

Üleüldise ärewuse korral on juhatajal õigus koosolekut lõpetada ehk waheaega kuulutada.

Rkl. P. Abramson (is.): Teen ettepaneku selle paragr. esimest lõiget välja jätta.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Kommisjoni nimel ei saa ma rhs. P. Abramson'i ettepanekuga ühineda; motiivid tõin ette juba esimesel ja teisel lugemisel.

Juhataja O. Strandman: Rhs. P. Abramson on ettepaneku teinud selle

paragr. esimest lõiget välja jätta. Kommisjoni aruandja ei ole ettepanekuga ühinenud, sellepärast panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen § 110 komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu üksikud hääled. § 110 on enamusega vastu võetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 111. Väljaheitmise otsused oma liikmete kohta teeb Riigikogu $\frac{2}{3}$ koosolijate hääletamisega. Riigikogul on õigus oma liikmeid korrarikkumise eest kunni kümneks (10) koosolekuks välja heita, § 109-das tähendatud juhtumistel aga mitte rohkem, kui kolmeks koosolekuks.

Rkl. J. Piiskar (is.): Eelmisel lugemisel tegin ma selle paragr. kohta mitu parandust. Esiteks võtta teises reas „ $\frac{2}{3}$ “ asemel „ $\frac{3}{4}$ “ ja kwoorumi suurust konstateerida kwoorumraamatu järele; teiseks piirata koosolekutele väljaheitmise arwu „kümne“ asemel „ühega“, ja kolmandaks sama paragr. viimases reas „kolme“ koosoleku asemele lugeda „üheks“ koosolekuks. Viimaste paranduste puhul tähendasin juba seekord, et väljaheitmisega ei saada mitte Riigikogu liikmeid taltsutada ega kaswatada. (Müra. Rkl. O. Amberg: Aga wilistamine jääb ära.) Need pedagogilised wõtted ei too mingit kasu ja on sellega täiesti ülearused. Selle paragr. ainukene mõte jääb selleks, et enamus tahab vähemuse suud sulguda, kuude kaupa sulguda, Riigikogu liikmeid koosolekutele kõrwaldades. Mingisugust positiivset mõtet ei näe ma selles paragrahwis, ja sellepärast kordan kindlalt oma ettepanekuid. (Kõneleja kõne kestes alaline müra ja wabelhüüded paremalt poolt; wastawad äärmised pahempoolsed.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: Juba teisel lugemisel tähendasin, et enamusel Riigikogus on õigus nõuda, et tööd saaks tehtud, ja kui vähemus töötegemist takistab, siis on enamusel õigus surweabinõusid tarvitusele võtta, et töö edasi kesta võiks; sellepärast ei saa ma rhs. J. Piiskar'i ettepanekuga mitte ühineda. See on öeldud paranduste kohta, mis tehtud koosolekutele väljaheitmise arwu kohta. Rhs. J. Piiskar'i parandusega „ $\frac{3}{4}$ “ asemele „ $\frac{2}{3}$ “ võtta ei saa ma sellepärast ühineda, et rhs. J. Piiskar oma ettepanekut millegi ei põhjendanud. Palun kõiki tehtud parandusi komisjoni ettepanekust eraldi hääletada.

Juhataja O. Strandman: Komisjoni aruandja ei ole rhs. J. Piiskari parandustega ühinenud, sellepärast tulewad nad hääletamisele. Kas rhs. J. Piiskar soovib, et nad eraldi hääletatakse, või panen ma nad koos hääletamisele? (Rkl. J. Piiskar kohalt: Eraldi.) (Naer ja müra paremal pool. Rkl. O. Amberg kohalt: Detailides!) Esimene ettepanek on selle paragr. teises reas „ $\frac{2}{3}$ “ hääle asemel „ $\frac{3}{4}$ “ võtta ja kvoorumi suurust kvoorumraamatu järele otsustada. Kes on selle ettepaneku poolt, palun käed üles tõsta. Kes vastu? Nähtawa enamusega on see parandus tagasi lükatud.

Siis teine ettepanek sellesama paragr. kolmandas reas „kümneks koosolekuks“ asemel lugeda „üheks koosolekuks“. Panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus tagasi lükatud.

Kolmas ettepanek on selle paragr. viimases reas sõnade „kolmeks koosolekuks“ asemel võtta „üheks koosolekuks“. Panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see parandus tagasi lükatud.

Panen hääletamisele § 111 komisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 111 vastu võetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 112. Koosoleku juhatajaga ei ole lubatud vaidluse astuda.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 112 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 113. Riigikogu liige, kes ei ole koosoleku juhataja tegewusega rahul, võib nõuda rahulolematuse põhjuste läbi vaatamist wanematekogus, kes enese algatusel ehk poolte nõudmisel paneb asja Riigikogule ette lõpulikuks otsustamiseks.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 113 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 114. Kui koosoleku ruumis viibivad pealtkuulajad rikuwad koosoleku korda vahelhüüetega, meealaldustega ehk muul viisil, kutsub koosoleku juhataja neid korrale. Tarwilisel korral võib juhataja neid sundida koosoleku ruumist lahkuma.

Kõikide kõrwaliste isikute lahkumise küsimuse võib otsustada ainult Riigikogu.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 114 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 115. Wabariigi Walitsus komandeerib Riigikogu koosolekute ajaks Riigikogu koosoleku juhataja käsutada tarwilise sõjawäelise ehk politseilise jõu. (Rkl. J. Allikso: Püssidega ja kuulipildujatega!)

Juhataja O. Strandman: Sõnasoovijaid enam ei ole. Ma panen § 115 hääletamisele. (Rkl. J. Allikso hüüab wahela.) Ma palun herra Allikso'd mitte koosolekut ja hääletamist segada. Palun neid, kes selle paragr. wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes vastu? Nähtawa enamusega on see paragr. vastu võetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: XIV. Riigikogu liigete isikulised õigused ja kohustused. § 116. Riigikogu liige on kohustatud juhatusse teatama oma aadressi ja selle muutmised.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 116 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 117. Kui Riigikogu liige soovib istungjärgul kas isikliselt asjus ehk muil põhjustel koosolekult ära jääda, siis peab ta sellest kirjalikult teatama Riigikogu Juhatussele.

Teadaandes peab tähendatud olema äraoleku wältus kuupäewast kuupäewani.

Ilmub äraolija enne teatud tähtaega tagasi, siis peab ta sellest juhatusse kirjalikult teatama, wastasel korral loetakse ta äraolijaks.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 117 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 118. Riigikogu liikme asemel võib wastaw rühm äraolekust teatada.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 118 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 119. Juhatusel on õigus keelata Riigikogu liikmeid koosolekutelt ära jääda, kuid niisugusest keelust tuleb kirjalikult teatada ära jääda soovijale kuue tunni jooksul peale sellekohase soowi awaldamise.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 119 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 120. Iga kuu esimesel päewal seab juhatus aruande kokku kõigi möödaläinud kuul äraolnud liigete ja äraolemise põhjuste üle ja loeb aruande Riigikogule ette.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 120 vastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 121. Muudatustest Riigikogu koosseisus teatab juhatus Riigikogu järgmisel koosolekul.

Lahkunud Riigikogu liikme wolitused loetakse lõppenuks ja järgnewa kandidaadi wolitused alganuks sellest ajast, mil Riigikogu Juhatus seda oma koosolekul on protokolleerinud.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 121 wastu.)

Rkl. K. Wirma (sd.): II lugemisel tegin ma ettepaneku uut paragr. sisse wõtta. See uus paragr. oleks järgmine: „Kui Riigikogu liige kaotab oma walimisõiguse (põhiseaduse § 40), siis astub tema asemele walimisseaduse korras uus liige ainult peale selle, kui Riigikogu on teinud sellekohase otsuse põhiseaduse § 49 korras.“ Lugu on järgmine, et põhiseaduse § 40 ütleb, et kui rkl. kaotab oma walimisõiguse jne., siis astub tema asemele walimisseaduse korras uus liige eelmises paragr. ettenähtud tähtajani, tähendab kunni lõpuni. Meil on juba sarnane juhtumine, kus kohus tegi otsuse kellegi Riigikogu liikme kohta ja wist niisuguse, et põhiseaduse § 40 põhjal oleks tema kaotanud walimisõigused, tähendab ka rkl. õigused. Wõib olla, et see seisukord mitte nii ei olnud, aga wõib olla, et ka oli. Kohus igatahes saatis Riigikogule nõude sisse, et lubatagu seda rkl. wangistada jne. (Wahelhüüe: Kohtuotsus ei olnud astunud seadusjõusse.) See oli nii, nagu seal öeldi, aga kui see nii oleks olnud, siis tõuseb küsimus, kas kohtul oleks tarwis olnud üleüldse Riigikogu käest midagi küsida. Kui põhiseaduse § 40 wõtta, siis peab ütleva, et kohtul ei ole tarwis midagi küsida. Nii kui kohtuotsus jõusse astub, nii on ta walnis ja rkl. on oma Riigikogu liikme õigused kaotanud; otsus peab ju jõusse minema. Kohtu seisukohalt wõib otsus ka õige olla, aga süüdistused wõiwad poliitilise iseloomuga olla ja ei tarwitse olla harilikud kuritööd. Peale selle on § 49 öeldud, et Riigikogul on õigus edasi lükata rkl. mõistetud kitsendusi. Kui see otsus jõusse astub, mis kohus teeb, peab siiski käima selle § 49 järele, see on, peab sellest Riigikogule siiski teatama ja Riigikogu peab wastawa otsuse tegema. Sellest järgneb, et kohus ei saa Riigikogu liikmega ümber käia nagu liht surelikuga. Et selles asjas selgus walitseks, et kindlasti oleks teada, et põhiseaduse § 49 mõtte järele rkl. alles siis oma walimis-

õiguse kaotaks, kui Riigikogu selleks wastawa otsuse on teinud, et ses asjas selgus walitseks, oleks parem kui siin niisugune selgitaw paragr. sees oleks. Kui seda sees ei oleks, siis igatahes peab olema niisugune kahtlus, kas on tarwis kohtul sellel juhtumisel, kui põhiseaduse § 40 põhjal rkl. oma õigused kaotab, — weel Riigikogult midagi küsida wõi ei ole

Rkl. W. Ernits (sd.): Ma pean tähendama, et ehk küll põhiseaduses on tarwitatud termin „walimise õigus“, siis wõime meie ometi nüüd selle asemel tarwitada „walitawuse õigus“, sest et meie peame teadma, et meie keel edasi areneb.

Rkl. K. Wirma (sd.): Ma arwan, et need parandused põhiseaduses tarwilised ei ole, sest seal on selle jaoks ju teataw prätsedent olemas.

Rkl. A. Birk (rhw.): Herra Wirma ettepanekus on minu arust kaks küsimust natukene segamini ette toodud, nimelt: üks on karistuse täitmise edasilükkamine ja teine on walimisõiguse kaotamine. Karistuse ise wõib aga käia tegude järele, ilma et ta õiguste kaotamist kaasa tooks, olgu see siis walimisõigus wõi ka teised õigused. Sellepärast on siis ka loomulik, et niisugustel kordadel, kus walimisõiguse kaotamisest juttugi ei ole, wõib Riigikogu oma liikme karistamise aja edasi lükata ja Riigikogu liige wõib senni oma kohale jääda. Aga kujutame omale ette niisugust Riigikogu liiget, kellel kohtuotsuse järele on walimisõigus ära kaotatud. Kas wõib sarnane liige Riigikogusse edasi jääda, kunni Riigikogu otsuseni wõi mitte? Põhiseaduse mõtte järele nähtawasti mitte. Kui meie peaksime siis weel kohtuotsuse järele Riigikogu otsust ära ootama, siis seaksime kohtu Riigikogu alla, ja Riigikogu loogiliselt seda arwamist jagada ei wõi. Siin wõib ainult üks ja nimelt põhiseaduse tee olla. Edasi tekib küsimus, missugusest ajast sarnase Riigikogu liikme õigused kaowad. Loomulik, et sellest ajast, kui kohtuotsus on seadusjõusse astunud. Ma arwan, et need küsimused saawad palju paremini ja selgemini lahendatud, kui see herra Wirma poolt ettepanud paragr. wälja jääb ja sellepärast teen ma ettepaneku, et see paragr. wälja jäetaks.

Rkl. W. Ernits (sd.): Mis puutub sellesse, et põhiseaduses selle jaoks prätsedent on olemas, siis arwan mina, et keele arenemine ei tarwitse seal seisma jääda, waid ta areneb edasi.

Rkl. K. Wirma (sd.): Ma pean ütlema, et meie selle paragr. lisaks löime uue paragr., aga mitte selle asemele. Nagu rhs. Birk'i seletusest näeme, on kindlasti kaks seisukohta olemas. Rhs. Birk'i seletuste järele tuleb kujutada niisugust seisukohta ette, et kui kohus niisuguse otsuse Riigikogu liikme kohta teeb, mille puhul ta walimisõiguse kaotab, et siis see küsimus üleüldse Riigikogus enam arutusele ei tule. Kohtuotsus astub seaduslikku jõusse ja loomulikult kaotab Rk. liige automaatselt Riigikogu liikme õigused. Ma aga küsin, mida räägib põhiseaduse § 49 teine lõige, kus seisab: „wõi teisi kitsendusi edasi lükata“. Kui seadus jõusse astub, kas see on siis Riigikogu liikme kohta kitsendus? Mina isikliselt arwan, et see on kitsendus, kui kohus mõistab temale õigused ära wõtta, wangi panna ja niisuguse otsuse teeb, et tema walimisõiguse kaotab jne., siis on Riigikogul põhiseaduse § 49 põhjal niisuguste kitsenduste kohta sõna öelda; kui aga asjast niiwiisi aru saadakse, nagu herra Birk, siis talitatakse teist moodi. Minu arust peaks aga Riigikogu liikme suhtes ikka käidama põhiseaduse § 49 teise lõike järjekorras. Ma ei usu, et Riigikogu Rk. liikme kohta tehtud kohtuotsust muudab. Las kohus teeb wastawa otsuse, aga põhiseaduses on öeldud, et see siin arutusele wõib tulla, aga, nagu teie nägite rhs. A. Birk'i seletusest, wõib siin wastupidine arwamine olla ja sellepärast on tarwis selgust muretseda. Kui see paragr. tagasi lükatakse, siis on niisugune seisukord maksew, nagu rhs. A. Birk käsitas.

Rkl. A. Palwadre (sd.): Ma leian, et rkl. K. Wirma põhiseadust õieti seletab, et § 49 põhjal ei saa ühtegi Riigikogu liiget liigete hulgast ilma Riigikogu nõusolekuta wälja arwata. Teistsuguse seletuse juures ei oleks § 49 redaktsioonil mõtet. § 49 öeldakse, et Riigikogu liiget ei wõi wangistada ilma Riigikogu loata ja et Riigikogul on õigus oma liigetele määratud wangistust, kui ka teist kitsendust, edasi lükata. Minu arwamise järele peaks selge olema, et nii kui Riigikogu liikme wangistamine ei olene üksi kohtuotsusest, niisamuti ka üksikute liigete õiguste kaotamine ei järgne automaatselt kohtuotsuse tagajärjel, waid siin on weel sellekohast Riigikogu otsust tarwis, mis lõpetaks Riigikogu liikme wolitused. Kohus on sunnitud Riigikogu nõusolekut nõutama, kui ta isenesest oma otsust täide wiia ei saa. Etteodud põhjustel pean ma rkl. K. Wirma

ettepaneku üle aruseks. Peale kohtuotsuse otsustab asja weel Riigikogu ja alles siis, kui tuleb jaataw otsus, wõib Riigikogu Juhatus protokolleerida ja registreerida muudatust Riigikogu liigete koosseisus. Minule näib täiesti üle arune olewat rkl. K. Wirma ettepanek, sest teisiti talitada üleüldse ei saa.

Rkl. A. Birk (rhw.): Kui herra Wirma seletus õige on, siis ei maksa seda paragr. sisse wõtta. Herra Wirma seletus ei ole aga õige, kuna § 40 tekst ütleb otsekohe ära, et kui Riigikogu liige lahkub surma läbi, kui on walimisõiguse kaotanud, siis astub tema asemele järjekorras uus liige, ja selleks ei ole enam mingisugust Riigikogu otsust tarwis. Sellest seisukohast wälja minnes, teen ma weel kord ettepaneku, seda paragr. kodukorrast wälja jätta.

Rkl. J. Parik (põl.k.): Mina waidleks herra Palwadre'le wastu. Tema seletab, et § 49 on § 40. täiendamine. Minu arwates ei ole see asi mitte nii. § 49 käib just nagu rhs. Birk tähendas, karistuse täidesaatmise kohta. Seal juures on üle tähendatud üksiku karistuse moodused, kus hulgas on wangistus ja teised kitsendused. Kuid on olemas weel suuremaid karistusi ja raskemaid, nagu wangirood ja sunnitöö, missugusel juhtumisel just rkl. oma walimisõiguse kaotab, ja neid ei ole siin mitte üles loetud. Niisugusel juhtumisel, kui niisuguse karistusega kohtuotsus on tehtud, kui ta seaduslisse jõusse on astunud, langeb see rkl. otsekohe Riigikogu liigete hulgast wälja. Kuid kõrwale jättes neid dispuute, mis puutuwad põhiseaduse seletuse kohta, tõuseb küsimus, kas on waja kodukorda wastu wõtta paragrahwi, mille juures küsitaw on, kas tema meie põhiseadusega kokkukõlas on wõi mitte. Ma arwan, et lihtsam oleks, kui meie niisuguseid kahtlasi paragrahwe mitte üles ei wõtaks ja laseks parem riigikohut meie põhiseadust niisugustel kordadel selgitada.

Juhataja O. Strandman: Sõna on rkl. K. Wirma'l faktiliseks märkuseks.

Rkl. K. Wirma (sd.): Tahan ainult seletada, et need herrad, kes siin on rääkinud, et need ei wõta seda seisukohta mitte arwesse, et siis kui kohtuotsus on jõusse astunud, et kas oli see isik siis weel Riigikogu liige wõi ei olnud ta enam. See moment on siin waele jäänud. § 40. põhjal ei ole ta igatahes enam Riigikogu liige, sest et tema õigused kaotatud on.

Juhataja O. Strandman: Rkl. K. Wirma, ma pean tähendama, et see faktiline märkus ei olnud. (Naer.)

Rkl. A. Palwadre (sd.): Ma pean tähendama herra Parik'u seletuste kohta, et täiesti ekslik on, § 49. teist lõiget seletada nii, nagu oleks wangistuse all mõistetud ainult wangitrahw ja kitsenduste all aresti. Niiwiisi seda lõiget sugugi seletada ei saa. Wangistus tähendab siin kogumõistet ja selle all on siin mõeldud ka sunnitöö, parandusmaja ja arest, kuna kitsenduste all aresti kuidagi ei saa mõista. Edasi, Riigikogul on õigus oma liigetele määratud wangistust wõi kitsendust edasi lükata kunni Rk. istungjärgu waheajani wõi kunni wolituste aja lõpuni. Mis see tähendab? Mis jaoks seda edasi lükatakse? Iseenesest mõista selle jaoks, et Rk. liige jääks Rk. liikmeks edasi; teist mõtet sellel edasilükkamisel ei ole. Herra Parik arwab, et ainult sunnitöö wõtab Riigikogu liikme walimisõiguse (J. Parik: mitte igakord), kuid isegi arest wõib walimisõigused ära wõtta, kui teie kitsenduste all aresti mõistate. Igatahes on see paragr. nii redigeeritud, et neid trahwe, mis Riigikogu liikme õiguse kaotamisega ühenduses on, wõidakse edasi lükata kunni istungi waheajani wõi Riigikogu wolituste lõpuni. (Rkl. J. Parik kohalt: Seda ei saa siit wälja lugeda.) Kui on määratud arest wõi wangistus, mille tagajärjel Riigikogu liikme õigused kaowad, mis mõttes siis Riigikogu trahwi edasi lükata wõiks?

Selge ja õige ei ole ainult see, nagu walimisõiguse wõtaks ära ainult sunnitöö ja et wangistuse all mõeldakse ainult wangitrahwi ja kitsenduse all aresti.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Ma pean tähendama, et komisjonis olid ka need küsimused käsitamisel. Oli ettepanek, mis wastas seisukohtadele, mida siin kaitsesid rhs. A. Birk ja J. Parik. Kuid komisjon ei leidnud tarwiliku olemat seda küsimust üleüldse kodukorda paragrahwina sisse wõtta. Meie juristid ja mitte-juristid on põhiseaduse § 40 ja 49 mitmel wiisil aru saanud. Mina leian, et mitte Riigikogul ei tule otsustada, kas seda parandust sisse wõtta, waid waidluse all olewa küsimuse peab otsustama riigikohus. Meie wõime selle paragr. ka sel kujul wastu wõtta, nagu rhs. K. Wirma ta ette pani, kuid wõime ta ka teisel kujul wastu wõtta, nagu rhs. A. Birk ja Parik temast on aru saanud. Kui see küsimus riigikohtusse läheb, siis, wõib olla, teeb

riigikohus sarnase otsuse, mis rhs. Wirma ega teiste seisukohtadega kokku ei käi. Mina leian, et selle paragr. wastuwõtmine niisugusel kujul, nagu rhs. Wirma ta ette on pannud, otstarbekohane ei ole.

Juhataja O. Strandman: Herra Wirma on teinud ettepaneku wastu wõtta täiendawat paragr. Rhs. W. Ernits on selle paragr. juure teinud oma parandused. Need parandused ei tule enne hääletamisele, kui see paragr. ei ole wastu wõetud. Rhs. K. Wirma uus paragr. käib järgmiselt: Kui Riigikogu liige kaotab oma walimisõiguse, siis astub tema asemele walimiseaduse korras uus liige (põhiseaduse § 40) ainult peale selle, kui Riigikogu on teinud sellekohase otsuse põhiseaduse § 49 korras.

Palun neid, kes herra Wirma ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Nähtawa enamusega on see paragr. tagasi lükatud. Rhs. W. Ernits'i parandused ei tule sellepärast hääletamisele.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 122. Riigikogu liige saab lisatasu iga Riigikogu Juhatuse, wanematekogu, komisjoni ja alamkomisjoni koosoleku eest $\frac{1}{20}$ osa Riigikogu liigete tasuseaduse § 1 määratud kuutasust, kui ta nende asutuste koosolekutest walituna osa wõtab.

Rkl. J. Piiskar (is.): Kordan oma ettepanekut, mis ma teisel lugemisel tegin, nimelt esimeses reas juure lisada sõna: „Riigikogu“. See on sellepärast tarwilik, et see paragr. kokkukõlas oleks Riigikogu liigete palgaseadusega.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Et Riigikogu liikmed juba põhitasu saawad, siis jääb küsitawaks, mispärast neile üleüldse põhipalka maksetakse, kui nendele Riigikogu koosolekute pealt veel iseäranis tasu tuleb maksta. Komisjon ei leidnud seda parandust mitte wastuwõetawaks.

Juhataja O. Strandman: Panen kõige pealt herra Piiskar'i poolt tehtud täienduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see täiendus tagasi lükatud. Panen § 122 hääletamisele komisjoni redaktsoonis. (Hääletatakse.) Wastu on ainult üks hääl. § 122 on wastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 123. Kui Riigikogu liige Riigikogu koosolekult puudub, siis arwatakse tema tasust $\frac{1}{20}$ osa Riigikogu liigete tasuseaduse § 1 määratud kuutasust iga koosolekust

puudumise pealt maha, kui koosolekult äraolek ei ole tingitud Riigikogu liikme haigusest, perekonnaliikme haigusest ehk surmast, Riigikogu poolt antud ülesannete täitmisest, ehk omawalitsuse esituskogude liikme kohustetäitmisest ehk ülesaamata takistustest. Kui aga Riigikogu liige puudub Riigikogu koosolekult § 111 tähendatud põhjustel, ehk kui ta rikub § 121 ettenähtud korda, siis arwatakse tema tasust maha $\frac{1}{10}$ osa Riigikogu liigete tasuseaduse § 1 määratud kuutasust iga koosolekult puudumise pealt. Mahaarwamised ühe kuu piirides olnud puudumiste eest ei tohi olla suuremad, kui Riigikogu liigete tasuseaduse § 1 määratud kuutasu.

Märkus: Käesolewa seaduse §§ 122 ja 123 ettenähtud tasu ja selle mahaarwamine hakkab maksma Riigikogu wolituste algusest arwates.

Rkl. P. Abramson (is): Kõnealolewa paragr. kohta tegin ma teisel lugemisel ettepaneku seda paragr. hoopis wälja jätta. Siis nimetasin ma neid põhjusi, mis seda ettepanekut sundisid tegema. Kordan weel, et rahatrahwid ei sunni ühtegi Riigikogu liiget oma Riigikogu liikme kohuseid täitma. Trahwid ei tee ühtegi enfant terrible' heaks. Arwan, et see on mingisuguse barbaarsuse tundemärk, kui Riigikogu selle paragr. wastu wõtab. Teen sellepärast ettepaneku kõnealolewat paragr. kunni märkuseni wälja jätta. Peale selle, kui see paragr. on kunni märkuseni wälja jäetud, teen ettepaneku seda märkust wastawalt muuta, ja teda iseseiswaks paragrahwiks tunnistada; märkus tuleb muuta järgmiselt: Käesolewa seaduse § 122. ettenähtud tasu arwamine hakkab maksma Riigikogu wolituste algusest arwates.

Rkl. J. Seljamaa (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! Teisel lugemisel tegi rkl. Ernits selle paragr. 1. lõike lõppu järgmise paranduse, mis wastu wõetud: „ehk ülesaamata takistustest.“ Mina isiklikult teen ettepaneku, seda parandust, mis rkl. Ernits'i poolt 2. lugemisel ette pandi ja Riigikogu poolt wastu wõeti, wälja jätta, sest kodukorras on küllalt kindlalt ära määratud, missugustel juhtumistel rkl. koosolekutelt puudumisel tasust mahaarwamist ette ei wõeta; kui meie selle ebamäärase lause „ülesaamata takistustest“ juure wõtame, siis wõiks see ainult terwe rea arusaamatustele põhjuseks olla. Mis puutub eriti rkl. Abramson'i ettepanekusse, siis leian ma, et seda parandust ei wõi

wastu wõtta: meie kuulsime eelmise paragr. juures Iseseisw. Sots. töölisterühma ettepanekus, et Riigikogu liigetele pleenumi koosolekute istumise eest tasu tuleks maksta; kui nüüd aga koosolekult puudumise korral Rk. liigete tasust, kes oma saadiku kohuseid ei täida, tasu maha ei wõeta ja temale selle eest ka weel tasu peaks maksetama, siis ei ole see mitte õige. Ma arwan, nii kaugele ei tohiks meie praegusel juhtumisel selle tasu nõudmisel ometi mitte minna.

Rkl. W. Ernits (sd.): Ma tahtsin ainult tähendada (Linnamägi kohalt: 10% palgast karskuse heaks maha arwata?), et need „ülesaamata takistused“ mitte Riigikogu liikme enese, waid Riigikogu Juhatusel poolt hinnata ja kindlaks määrata tulewad. Muidugi ei saa iga niisugust juhtumist kusagil kodukorras ette näha, sest näituseks, Riigikogu liige wõib ka wahel purjus olla (Üleüldine naer.); siiski arwan ma, et see parandus wõiks alles jääda.

Juhataja O. Strandman: Palun rahu! Sõna on kom. aruandjal.

Kom. aruandja J. Seljamaa: Komisjoni aruandjana ei ole mul õigust ei oma enese poolt ega herra Abramson'i poolt tehtud parandustega ühineda, ja ma palun neid parandusi eriti hääletada.

Juhataja O. Strandman: Rkl. Abramson'i poolt on tehtud ettepanek, selles paragrahwis kõik muu osa, peale märkuse, wälja jätta. Ma panen selle ettepaneku eraldi hääletamisele, sest kui see wälja jääb, siis jääb iseenesest ka see osa wälja, mille kohta herra Seljamaa paranduse tegi. Palun neid, kes § 123 wälja jätmise poolt on, kunni märkuseni — sest märkus jääb alles — käed üles tõsta. Kes on selle wastu? Nähtaw enamuse on selle ettepaneku wastu; sellega on herra Abramson'i ettepanek tagasi lükatud. — Siis panen hääletamisele herra Seljamaa ettepaneku, selle paragrahwi I lõikest wiimased sõnad „ülesaamata takistustest“ wälja jätta. Palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud. Nüüd panen ma § 123 ühes wastuwõetud parandusega ja ühes märkusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see paragr. wastu wõetud.

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 124. Riigikogu liigetele, kelle alaline

elukoht on väljaspool Tallinna, maksetakse korteriraha 700 marka kuus.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 124 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 125. Riigikogu liige, kes unustanud oma nime kwoorumraamatusse sissekirjutamast, peab oma koosolekul wiibimist hiljemalt järgmise kuu 7 päewaks Riigikogule 2 liikme tunnistusel tõeks tegema, kui seda koosoleku protokollile järele ei saa tõeks teha.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 125 wastu.)

Kom. aruandja J. Seljamaa: § 126. Käesolew kodukord hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja O. Strandman: Sõnasooijaid selle paragr. kohta ei ole. Panen ta hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seega on § 126 wastu wõetud. — Kodukorra järele panen selle kodukorra peale III lugemist terwelt hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus

on wastu. Sellega on kodukord wastu wõetud. (Hüüded: koosolek lõpetada.)

5. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja kindlaksmääramine.

On ettepanek tehtud koosolekut lõpetada. Sõnasooijaid selle ettepaneku kohta ei ole. Panen selle ettepaneku hääletamisele. Palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. (Loetakse hääli.) Kes selle wastu? (Loetakse hääli.) 36 häält on poolt ja 25 häält wastu. Seega on otsustatud koosolekut lõpetada. Kas tehakse ettepanekuid järgmise koosoleku kohta? (Hüüded: Tulewal neljapäewal kell 10! Juhatus hooleks!) Panen ettepaneku, koosolek määrata tulewal neljapäewal kell 10, hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on selle poolt. Järgmine koosolek on siis tulewal neljapäewal kell 10. Lõpetan koosoleku.

(Koosolek lõpeb kell 10.10 min. õht.)

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees O. Strandman.

Abiesimees K. Wirma.

Sekretäär A. Tupits.

Abisekretäär J. Bergman.

